GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

WSTĘP

Nauka języka polskiego w piątej klasie to już całkiem poważna sprawa! Trzeba pamiętać sporo informacji z czwartej klasy i być gotowym na naukę zupełnie nowych rzeczy. Piątoklasista powinien opanować wiedzę o częściach mowy i częściach zdania, musi wiedzieć wszystko o głoskach i akcencie wyrazowym, a także świetnie znać lektury obowiązkowe. Bez obaw – trzymasz w ręku najlepszą pomoc – *Język polski. Karty pracy w szkole i w domu* dla klasy 5! **Wystarczy jedna kartka dziennie, by opanować wymagane wiadomości**!

Zadaniem kart pracy jest nie tylko sprawdzenie wiedzy, ale także pomoc w jej zdobyciu i utrwalenie wiadomości. Oprócz ciekawych ćwiczeń można znaleźć w tej książce również skrótowo przedstawioną **teorię oraz liczne podpowiedzi i wskazówki**.

Pierwszą część kart pracy stanowią zadania z zakresu gramatyki, dzięki którym można dowiedzieć się wszystkiego na temat części mowy i zdania, wielkich i małych liter, zdań pojedynczych i złożonych, akcentu wyrazowego oraz głosek i liter. Druga część składa się z ćwiczeń poświęconych lekturom i wierszom omawianym w klasie piątej, takim jak:

- legendy polskie
- „W pustyni i w puszczy"
- „Katarynka"
- wybrane mity
- „Chłopcy z Placu Broni"
- „W pamiętniku Zofii Bobrówny"
- „Pani Twardowska"

Wiele ze szkolnych tematów jest uważanych za nudne. Ciekawe, kolorowe i różnorodne zadania z kart pracy udowodnią, że jest inaczej i szkolna nauka może być przyjemnością!

Pamiętaj, **jedna kartka dziennie gwarantuje sukces**!

Wydawnictwo GREG

język polski

karty pracy w szkole i w domu

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

OD CZASU DO CZASU – CZASOWNIK

Czasownik to odmienna część mowy, która odpowiada na pytania: **co robi?**, np. śpiewa, czyta; **co się z nim dzieje?**, np. spada, choruje. Czasownik jest więc nazwą stanu lub czynności. Odmienia się przez osoby, liczby, czasy, tryby, strony.

W liczbie pojedynczej występuje w rodzaju męskim, żeńskim lub nijakim, a w mnogiej w męskoosobowym i niemęskoosobowym.

Nieosobową formą czasownika jest **bezokolicznik**, np. czytać, spadać. Charakterystyczna dla bezokolicznika jest końcówka **-ć**, **-c**.

1. W podanym tekście podkreśl czasowniki w formie osobowej.

Gdy szedłem wczoraj przez park, nagle zobaczyłem wiewiórkę. Pobiegłem za nią, bo zaciekawiło mnie, gdzie pójdzie. Podążałem między drzewami, patrząc w górę, jak przeskakuje z gałęzi na gałąź. Wreszcie zatrzymałem się, bo zobaczyłem przed sobą inną, tym razem malutką wiewiórkę. Zrozumiałem, że powinienem odejść.

2. Do form osobowych dopisz odpowiednie bezokoliczniki.

- poszłam – pójść
- myślałyśmy – myśleć
- napiszą – napisać
- podskakuje – podskakiwać

3. Określ osobę, liczbę i czas podanych czasowników.

CZASOWNIK	OSOBA	LICZBA	CZAS
zmieniali	3.	mnoga	przeszły
podpowiedzą	3.	mnoga	przyszły
stroisz	2.	pojedyncza	teraźniejszy
płonęło	3.	pojedyncza	przeszły
będziecie śpiewały	2.	mnoga	przyszły

CZYNNOŚĆ ZAKOŃCZONA CZY NIEZAKOŃCZONA – ASPEKT CZASOWNIKA

Czasownik posiada także **aspekt**.
Aspekt **niedokonany (NDK)** – czynność nie została zakończona (co robić?).
Aspekt **dokonany (DK)** – czynność została zakończona (co zrobić?).

1. Zaznacz ✓ w odpowiednim okienku. Zdecyduj, czy czynność została zakończona, czy nadal trwa.

CZASOWNIK	CZYNNOŚĆ ZAKOŃCZONA	CZYNNOŚĆ TRWAJĄCA
spadła	✓	
ściemniało się		✓
padał	✓	
czytasz		✓
schodzą		✓
wspięły się	✓	
podnieśli	✓	
rezygnuję		✓

2. Do podanych bezokoliczników dopisz pytanie: ***co robić?*** lub ***co zrobić?***

zapleść – co zrobić?
pleść – co robić?
umyć – co zrobić?
myć – co robić?
oglądać – co robić?
obejrzeć – co zrobić?
wygrać – co zrobić?
grać – co robić?
pisać – co robić?
podpisać – co zrobić?

1. Uzupełnij zdania czasownikami w odpowiedniej formie.

- Marynarze nie ...wypłynęli... ze względu na sztorm.

  (**wypłynąć**, 3. os., l. mn., r. m.-os., cz. przeszły, DK)

- ...Czekali... na sprzyjającą pogodę.

  (**czekać**, 3. os., l. mn., r. m.-os., cz. przeszły, NDK)

- Syn jednego z nich ...rozpalił... ognisko.

  (**rozpalić**, 3. os., l. poj., r. m., cz. przeszły, DK)

- ...Pomyślałem..., że ...upiekę... kiełbaski.

  (**pomyśleć**, 1. os., l. poj., r. m., cz. przeszły, DK;

  upiec, 1. os., l. poj., r.-, cz. przyszły, DK)

- – ...Myśleliście..., że o was ...zapomniałam...? – ...zapytała... moja mama.

  (**myśleć**, 2. os., l. mn., r. m-os., cz. przeszły, NDK;

  zapomnieć, 1. os., l. poj., r. ż., cz. przeszły, DK;

  zapytać, 3. os., l. poj., r. ż., cz. przeszły, DK)

- ...Widzę..., że ...smakują... wam kiełbaski sojowe.

  (**widzieć**, 1. os., l. poj., r.-, cz. teraźniejszy, NDK;

  smakować, 3. os., l. mn., r.-, cz. teraźniejszy, NDK)

- ...Popatrzyli... na siebie zdziwieni.

  (**popatrzeć**, 3. os., l. mn., r. m-os., cz. przeszły, DK)

- Następnym razem ...poproszą... o szaszłyki.

  (**poprosić**, 3. os., l. mn., r.-, cz. przyszły, DK)

Ą I Ę W CZASOWNIKU – CZASOWNIKI TYPU „WZIĄĆ"

Gdy bezokolicznik kończy się na **-ąć**, w formach czasu przeszłego przed literami **l** lub **ł** zapisujemy **ą** lub **ę** niezależnie od wymowy,
np. wziąć – wziąłem, wzięłam,
tupnąć – tupnąłem, tupnęłam.

1. Do podanych form osobowych dopisz bezokoliczniki.

- wspięłam się – *wspiąć się*
- pociągnął – *pociągnąć*
- usnęli – *usnąć*
- zmiąłem – *zmiąć*
- zgiąłeś – *zgiąć*
- zaczęliście – *zacząć*
- klasnęło – *klasnąć*
- uciąłam – *uciąć*

2. Odszyfruj z ciągu liter czasowniki, wykreślając za każdym razem tę samą ilość znaków. Uzupełnij nimi historyjkę. Podkreśl czasowniki, które w bezokoliczniku kończą się na ***-ąć***.

W Z S Z B G I W R Ą N J Ł D T Z W Z A Ł Q C W M Z Z K Ę A T Ł P L A M C P L S C E B H J
H N T R Ą D F Ł C S S T S T M A A L D N T B Ę W H L Z F I R U W K G Y I H N N U A S F J L
K Ę C M Ł W B A D K U Ł P Ś A Z M T U I P S E W R C B C H K H N S T Ę J D Ł R G A M Z P
F R O D T C A U I B H Ą L R G I P N E R Ą S P Ł R K U W J T A K K L S N F T Ę R M Ł Z N A

Pani Stasia *wynajęła* samochód. Jej mąż *wziął* bagaże i *pchnął* drzwi od domu. *Stanęli* razem przed malutkim autkiem. Pan Jerzy *pociągnął* klamkę, włożył walizkę, lecz ta *utknęła*. Pani Stasia *uśmiechnęła* się. Przygoda już się *zaczęła*.

1. Uzupełnij krzyżówkę podanymi formami czasowników w czasie przeszłym. Odgadnij hasło, a dowiesz się, jak nazywa się gatunek niewielkiej małpy szerokonosej z rodziny pazurkowców.

1) zamknąć – 3. os., l. mn., r. m.-os.
2) pragnąć – 2. os., l. poj., r. m.
3) rozwinąć – 1. os., l. poj., r. ż.
4) machnąć – 1. os., l. mn., r. m.-os.
5) kopnąć – 2. os., l. mn., r. m.-os.
6) zdjąć – 3. os., l. poj., r. m.
7) uśmiechnąć się – 3. os., l. mn., r. nm.-os.
8) trzasnąć – 3. os., l. mn., r. m.-os.
9) zawinąć – 2. os., l. mn., r. m.-os.

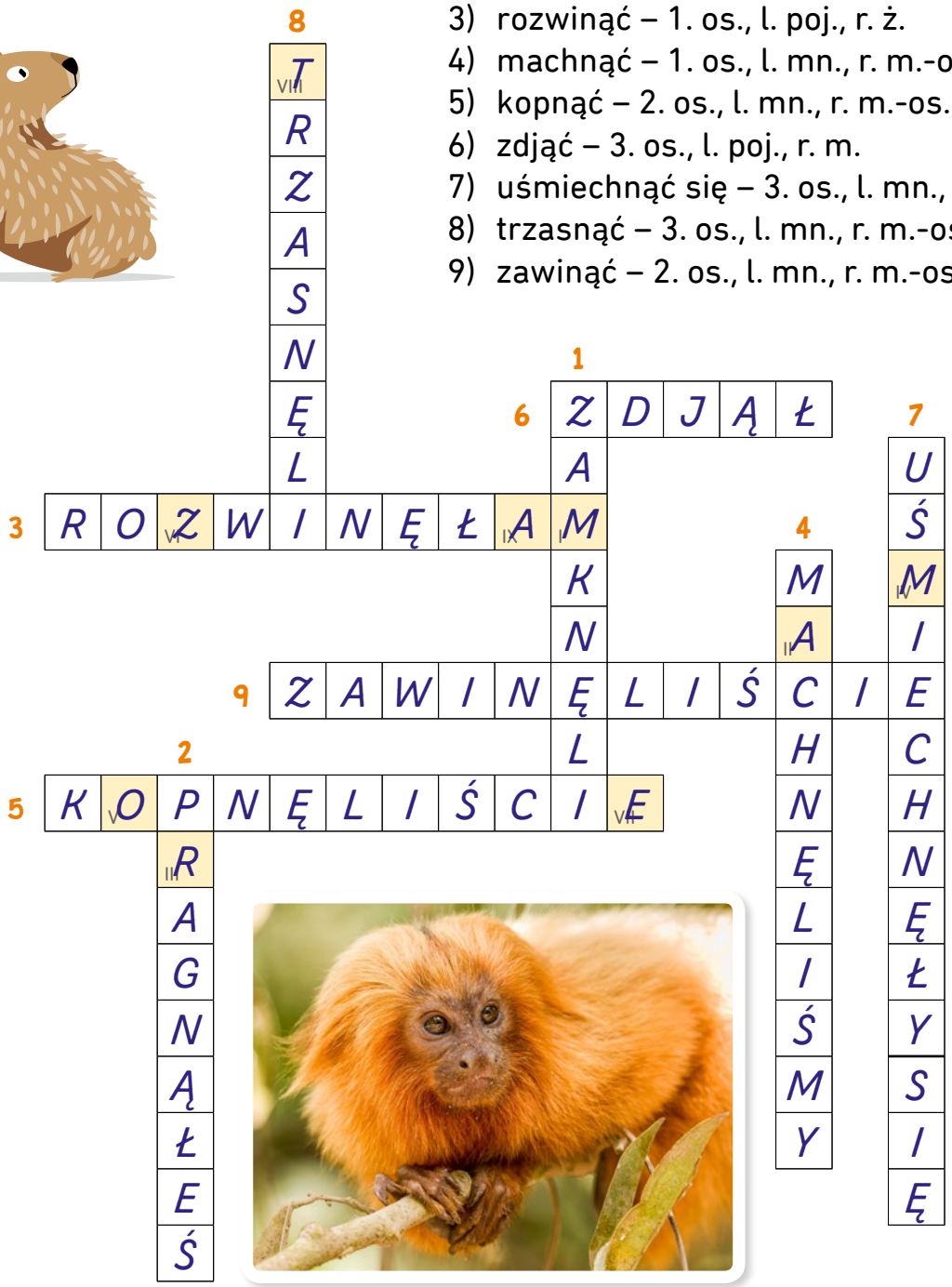

Hasło: M A R M O Z E T A

W TRYBACH GRAMATYKI – TRYBY CZASOWNIKA

Czasowniki występują w trzech trybach:

- **oznajmującym** (orzekającym): gdy coś stwierdzamy, np. idę, idziemy
- **rozkazującym**: gdy wydajemy polecenie lub o coś prosimy; w trybie rozkazującym nie istnieje forma pierwszej osoby liczby pojedynczej; w trzeciej osobie w obu liczbach należy poprzedzić czasownik partykułą **niech**:

	l. poj.	l. mn.
1	–	idźmy
2	idź	idźcie
3	niech idzie	niech idą

- **przypuszczającym**: gdy zakładamy, że coś mogłoby się stać; charakteryzuje się on cząstkami **-bym**, **-byś**, **-by**, **-byśmy**, **-byście**, np. poszlibyśmy, chodziłybyście.

1. Pokoloruj pola zawierające czasownik w trybie oznajmującym na brązowo, w trybie rozkazującym na szaro, w trybie przypuszczającym pozostaw niepokolorowane.

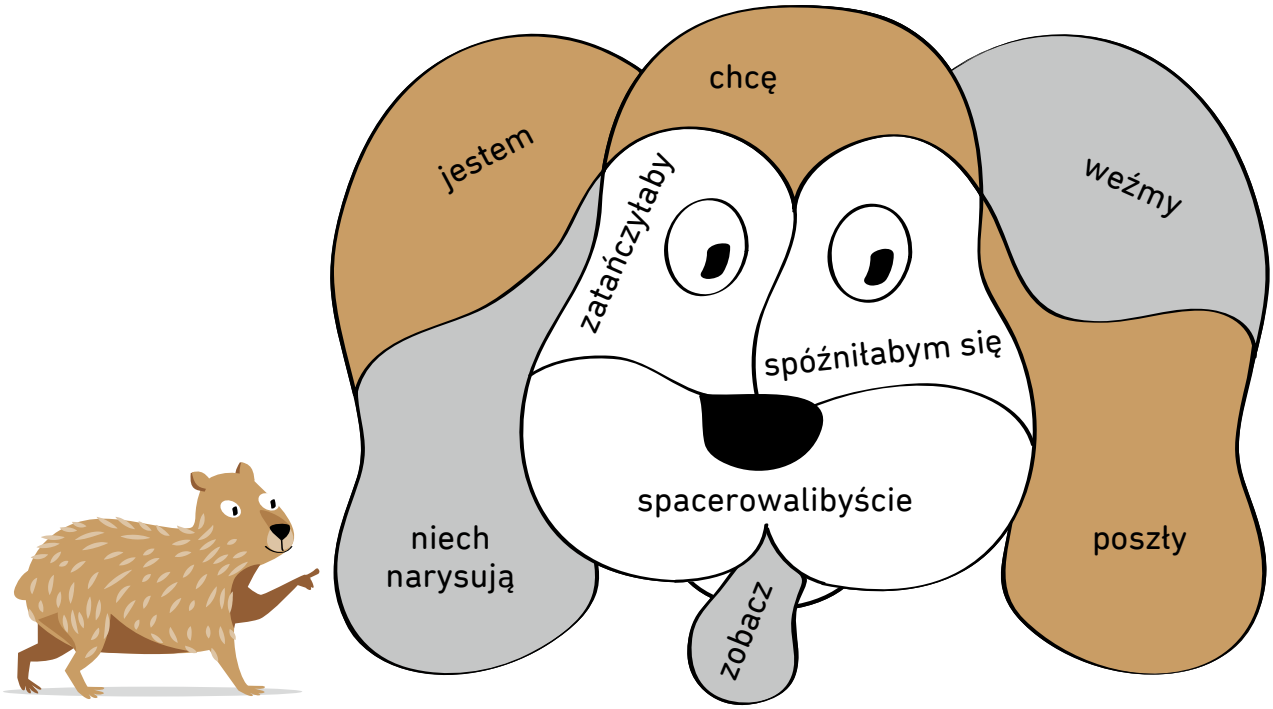

1. Wpisz czasowniki w odpowiednie miejsca.

szyjemy rośnie zakwitłby poszlibyśmy uważaj
niech pobiegną kupcie ugotuję wygralibyście

tryb przypuszczający	tryb oznajmujący	tryb rozkazujący
zakwitłby	szyjemy	uważaj
poszlibyśmy	ugotuję	niech pobiegną
wygralibyście	rośnie	kupcie

2. Uzupełnij zdania pasującymi czasownikami w trybie przypuszczającym.

- Gdybym chciała, posztabym z tobą na spacer.
- Jeśli świeciłoby słońce, moglibyśmy opalać się nad morzem.
- Zdążylibyście do szkoły, gdybyście wcześniej wstali.
- Posadziliby kwiaty, gdyby mieli ogródek.
- Wyprawiłby urodziny, ale wypadają w wakacje.

3. Użyj odpowiedniej formy trybu rozkazującego czasownika ***iść***.

- Julek niech idzie do kina.
- Idź szybciej, bo nie zdążysz.
- Idźmy razem, żebyśmy się nie zgubili.
- Idźcie do Izy, bo zapraszała was na imieniny.
- Chłopcy idźcie pierwsi, bo lepiej sobie radzicie.

1. Odpowiedz na pytania, używając zdań zawierających czasowniki w trybie oznajmującym.

- Czy mógłbyś pożyczyć mi zeszyt do matematyki?

  Mogę pożyczyć ci zeszyt do matematyki.

- Czy chcielibyście iść z nami do kina?

  Chcielibyśmy iść z wami do kina.

- Kiedy mogą odbyć się przesłuchania do szkolnego zespołu?

  Przesłuchania do szkolnego zespołu mogą odbyć się w sobotę.

- Co mógłbym zrobić, żeby cię przeprosić?

  Żeby mnie przeprosić, mógłbyś zaprosić mnie do kina.

Cząstki **-bym**, **-byś**, **-by** są cząstkami ruchomymi – mogą występować przed czasownikiem lub po nim.

Piszemy je łącznie:

- z czasownikami w formie osobowej, np. chciałabym
- ze spójnikami, np. gdyby.

Piszemy je oddzielnie:

- po czasownikach w formie nieosobowej, np. jechać byście mogli
- po rzeczownikach, przymiotnikach, przysłówkach, liczebnikach, np. dobry by
- przed czasownikami, których dotyczą, np. byście chcieli, by było.

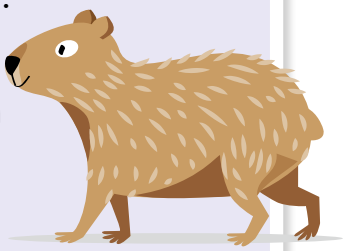

2. Dopisz cząstki ***-bym***, ***-byś***, ***-by, -byśmy*** łącznie lub rozdzielnie.

Gdy*byś* zaczekał chwilę, mógł*bym* pójść z tobą. Nigdy *bym* nie zgadł, gdzie zamierzasz się wybrać. Musieli*byśmy* sprawdzić rozkład jazdy, jeśli *byśmy* zdecydowali się na tę podróż. Czy mógł*byś* w końcu coś zdecydować?

O KIM MOWA? – RODZAJE CZASOWNIKA

Czasownik w czasie przeszłym oraz przyszłym złożonym odmienia się przez **rodzaje**.

Rodzaje czasownika:

liczba pojedyncza	
rodzaj męski (m)	np. zrobił, poszedł
rodzaj żeński (ż)	np. zrobiła, poszła
rodzaj nijaki (n)	np. zrobiło, poszło

liczba mnoga	
rodzaj męskoosobowy (m.-os.)	np. zrobili, poszli
rodzaj niemęskoosobowy (nm.-os.)	np. zrobiły, poszły

1. Zapisz podane formy czasownika.
   - gryźć (2. os., l. mn., r. m.-os., cz. przeszły) – gryźliście
   - martwić się (1. os., l. poj., r. m., cz. przeszły) – martwiłem się
   - tańczyć (3. os., l. mn., r. nm.-os., cz. przyszły) – będą tańczyły
   - gasić (2. os., l. poj., r. ż., cz. przeszły) – gasiłaś
   - zależeć (3. os., l. poj., r. n., cz. przyszły) – będzie zależało

2. Pokoloruj chmurki z formami czasowników, które odmieniają się przez rodzaje.

czasowniki w czasie przeszłym

czasowniki w czasie teraźniejszym

czasowniki w czasie przyszłym prostym

czasowniki w czasie przyszłym złożonym z bezokolicznikiem

czasowniki w czasie przyszłym złożonym bez bezokolicznika

1. Uzupełnij krzyżówkę odpowiednimi formami czasowników w czasie przeszłym. Wpisz hasło do diagramu.

1) spróbować – 3. os., l. poj., r. m.
2) móc – 1. os., l. poj., r. ż.
3) widzieć – 2. os., l. mn., r. nm.-os.
4) sprzątać – 3. os., l. poj., r. m.
5) zapomnieć – 3. os., l. poj., r. ż.
6) zjeść – 3. os., l. mn., r. m.-os.
7) siedzieć – 3. os., l. poj., r. n.

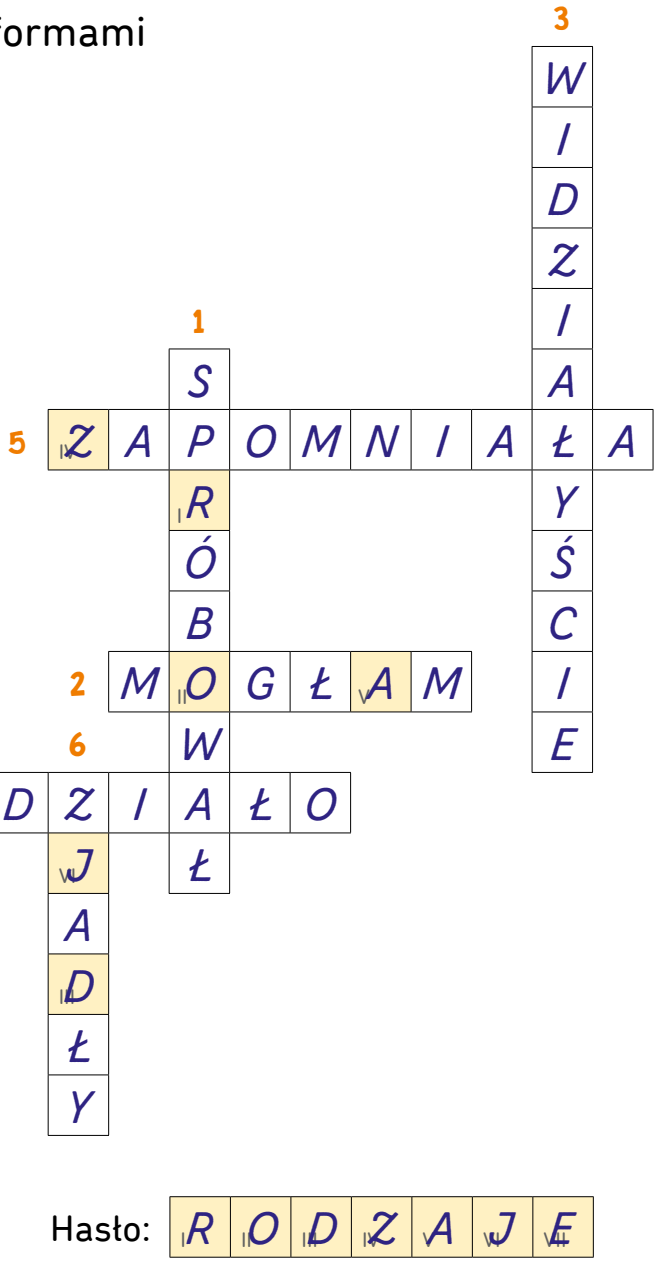

2. Dopasuj formę czasownika do rodzaju.

r. m.	będzie śpiewało
r. ż.	skosili
r. n.	liczył
r. m.-os.	będą występowały
r. nm.-os.	zeszła

ZWIĄZANI ZE SOBĄ – ZWIĄZEK CZASOWNIKA Z PRZYSŁÓWKIEM

Czasownik jest **określany przez przysłówek**, czyli nieodmienną część mowy, odpowiadającą na pytania: **jak? gdzie? kiedy?**, na przykład: pięknie, tutaj, zawsze.

Czasownik jest w tym związku wyrazem nadrzędnym.

Przykłady połączeń czasownika z przysłówkiem to np. **pięknie** śpiewała, przyjedziemy **jutro**, **zawsze** rozumie.

1. W poniższym tekście podkreśl na zielono czasowniki, a na niebiesko określające je przysłówki. Zapisz je, zadając odpowiednie pytania.

Pogotowie zwinnie przemykało między samochodami. Jechało z pośpiechem do następnego wypadku. Ratownicy myśleli z niechęcią o kolejnym nieostrożnym kierowcy, który jechał zbyt szybko. Na miejscu stwierdzili z zawstydzeniem, że kierowca bardzo uważał, ale nieoczekiwanie zasłabł. Było im wstyd, że tak łatwo go ocenili, zanim poznali fakty.

Wzór: oddychać (jak?) głęboko

- przemykało (jak?) zwinnie
- jechało (jak?) z pośpiechem
- myśleli (jak?) z niechęcią
- jechał (jak?) szybko
- stwierdzili (jak?) z zawstydzeniem
- uważał (jak?) bardzo
- zasłabł (jak?) nieoczekiwanie
- ocenili (jak?) łatwo

1. Dopisz do czasowników pasujące przysłówki.

- *bardzo, gorąco, mocno, z oddaniem, bezinteresownie* kocha
- *doskonale, szybko, wolno, ledwo, niemrawo* biegnie
- *długo, krótko, niecierpliwie, cierpliwie, spokojnie* czekali
- śmiali się *głośno, gromko, cicho, histerycznie, zaraźliwie*
- *niecierpliwie, głośno, długo, przeciągle, wielokrotnie* dzwonił
- jechał *uważnie, ostrożnie, nieuważnie, szybko, powoli*
- *pięknie, zniewalająco, odurzająco, brzydko, nie najlepiej* pachną
- *szybko, prędko, natychmiastowo, błyskawicznie, niewiele* urósł

2. Pokoloruj pola zawierające związki czasownika z przysłówkiem.

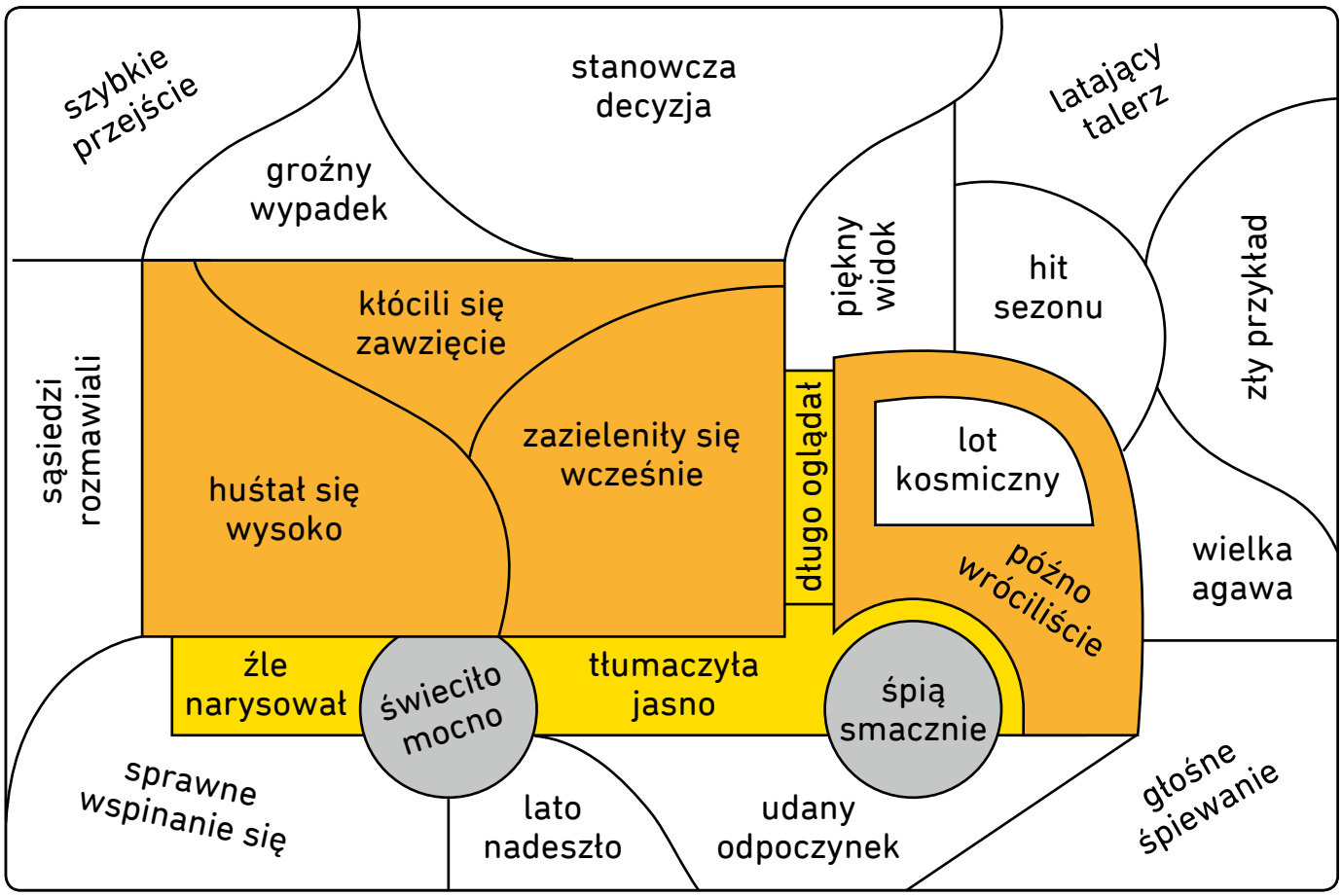

KTO? CO ROBI? – ZWIĄZEK RZECZOWNIKA Z CZASOWNIKIEM

Rzeczownik z czasownikiem tworzą w zdaniu **związek główny**, gdy rzeczownik pełni funkcję podmiotu lub **związek poboczny**, gdy pełni funkcję określenia orzeczenia, np.:

Krzysiek ogląda film.
orzeczenie

Krzysiek (podmiot) —co robi?→ ogląda

ogląda —co?→ film (kogo? co? dopełnienie)

1. Wypisz z poniższych zdań związki rzeczowników z czasownikami, określ funkcję rzeczowników (podmiot lub dopełnienie).

- Szukali zgubionego portfela.
- Kuba i Michał zapomnieli o pracy domowej.
- Ostatnio nie mam dla ciebie czasu.
- Rodzina opowiada o swoim psie.
- Straż pożarna pomaga potrzebującym.

szukali —czego?→ portfela (dopełnienie)
zapomnieli —kto?→ Kuba i Michał (podmiot)
zapomnieli —o czym?→ o pracy (dopełnienie)
nie mam —czego?→ czasu (dopełnienie)
opowiada —kto?→ rodzina (podmiot)
opowiada —o czym?→ o psie (dopełnienie)
pomaga —kto?→ straż (podmiot)
pomaga —komu?→ potrzebującym (dopełnienie)

1. Określ przypadki rzeczowników występujących w podanych związkach.

- potrzebował pomocy ...D...
- zabrał psa ...B...
- wybiła godzina ...M...
- rozmawiali o wakacjach ...Ms...
- pomógł koledze ...C...
- pokłóciła się z siostrą ...N...

2. Pokoloruj na czerwono związki główne, a na zielono poboczne. Wpisz kolejno litery znajdujące się na czerwonych dachówkach, a dowiesz się jak nazywa się materiał na drewnianą konstrukcję dachu.

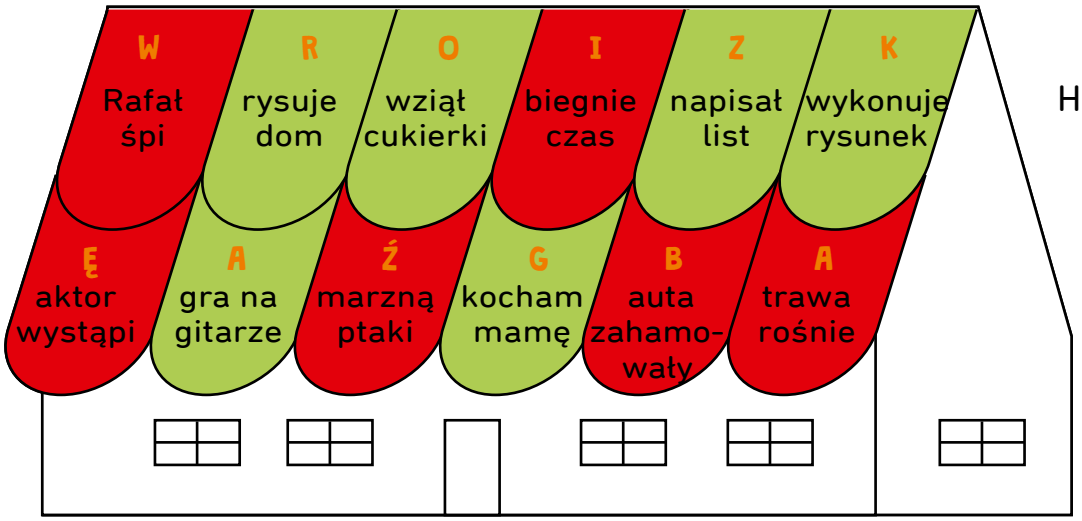

Hasło: ...WIĘŹBA...

3. Uzupełnij zdania odpowiednio dobranymi czasownikami lub rzeczownikami.

Ania ...gotowała... obiad dla całej rodziny. Najpierw obrała ...ziemniaki..., później ...włożyła... je do garnka i podpaliła ...gaz... . Później ...wyjęła... z lodówki jajka, umyła je pod ...wodą... i ...wbiła... do miseczki. ...Dosypała... soli i pieprzu, a potem wrzuciła na ...patelnię... kawałek masła i wlała wymieszane jajka. Gdy ziemniaki ...ugotowały się..., podała je ze smażonymi jajkami.

– Hmmm, ziemniaki z jajecznicą, bardzo ciekawe danie – uśmiechnął się ...tata...

KTO? CO? – RZECZOWNIK

Rzeczownik to odmienna część mowy, odpowiadająca na pytania **kto? co?**
Nazywa osoby, przedmioty, zwierzęta, rośliny, zjawiska itp., na przykład: człowiek, kot, pelargonia, burza...

Odmienia się przez przypadki i liczby.
Każdy rzeczownik posiada określony rodzaj.

1. Otocz pętlą wyrazy, które są rzeczownikami.

mówienie | latać | motocykl | wspaniały | książki
latanie | pięknie | odkryty | zabawa | dziko | troje
przystanek | światła | świergot | mówić | piętnaście

2. Odmień rzeczownik ***droga*** przez przypadki i liczby. Określ jego rodzaj, uzupełnij nazwy przypadków.

Rodzaj: żeński

	PEŁNA NAZWA PRZYPADKA	L. POJ.	L. MN.
M.	mianownik	droga	drogi
D.	dopełniacz	drogi	dróg
C.	celownik	drodze	drogom
B.	biernik	drogę	drogi
N.	narzędnik	drogą	drogami
Ms.	miejscownik	drodze	drogach
W.	wołacz	drogo!	drogi!

1. Pogrupuj podane wyrazy i wpisz w odpowiednie miejsca.

okulary nienawiść spodnie Śląsk sanki grabie spódnica grzebień
miłość wycieraczka znaki kołdra młodzież Wisła nożyczki

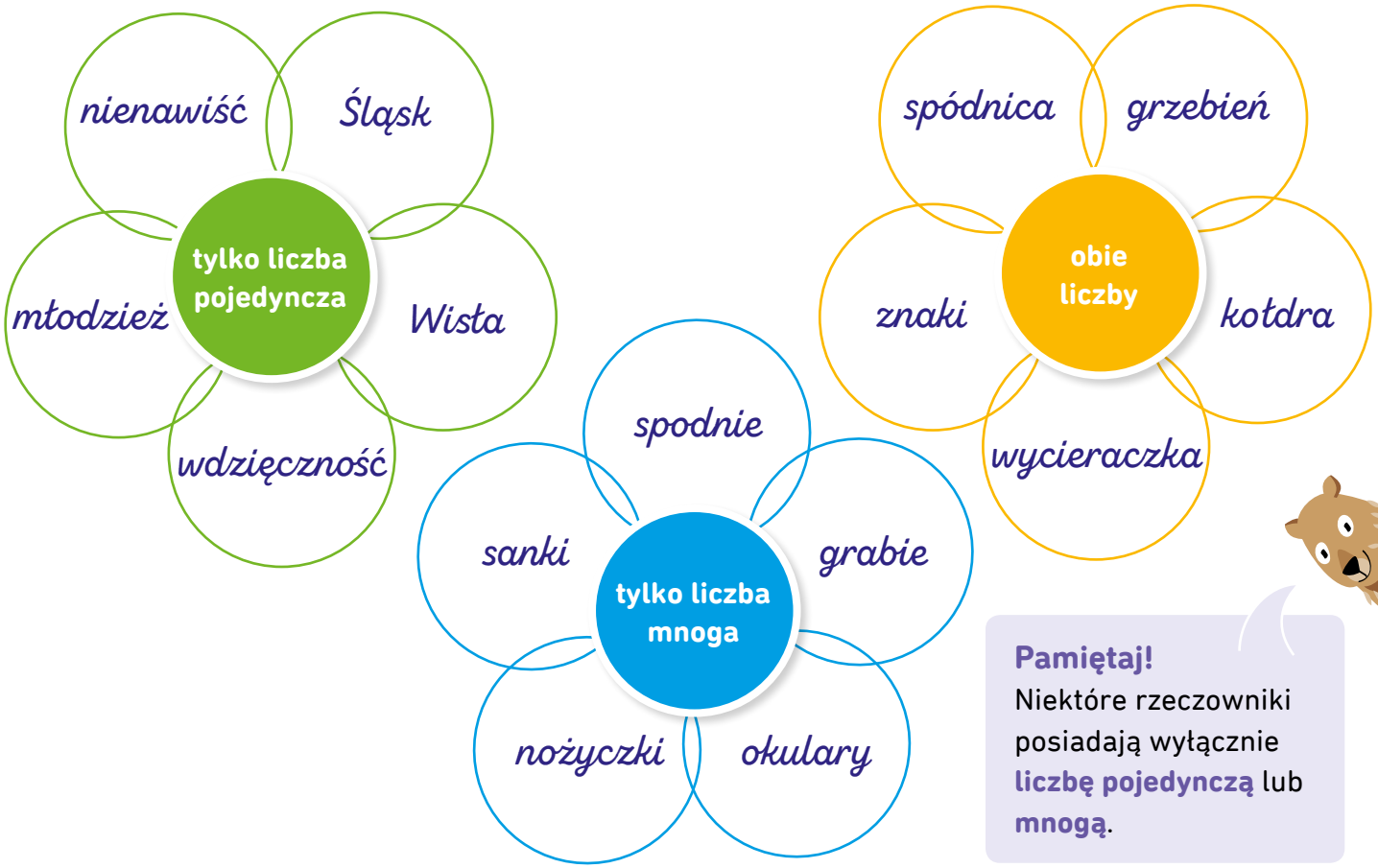

Pamiętaj!
Niektóre rzeczowniki posiadają wyłącznie **liczbę pojedynczą** lub **mnogą**.

2. Określ rodzaje podanych rzeczowników i dopasuj je do ilustracji: ***gorylątko***, ***kapucynka***, ***makak***.

makak
rodzaj męski

kapucynka
rodzaj żeński

gorylątko
rodzaj nijaki

KIM, CZYM TO JEST? – RZECZOWNIKI ŻYWOTNE I NIEŻYWOTNE, OSOBOWE I NIEOSOBOWE

Rzeczowniki dzielą się na kilka kategorii:

- **żywotne**: nazywają istoty żywe, np. chłopiec, Burek
- **nieżywotne**: nazywają przedmioty, zjawiska, rośliny, np. drzewo, burza
- **osobowe**: nazywają wyłącznie ludzi, np. Bartek, kobieta
- **nieosobowe**: nazywają wszystkie pozostałe przedmioty, zwierzęta, zjawiska itp., np. Mruczek, samochód.

Wszystkie rzeczowniki osobowe są jednocześnie żywotne, rzeczowniki nieosobowe mogą być zarówno żywotne jak i nieżywotne.

1. Na półce znajduje się podręczna biblioteczka Janka. Pokoloruj książki, których tytuły zawierają rzeczowniki żywotne (na żółto) i nieżywotne (na niebiesko).

1. Dopasuj do krzyżówki rzeczowniki, które są jednocześnie żywotne i nieosobowe.

fenek brat Jędrek owce dinozaury tata profesor
nadawca langusta krasnoludek kanapka
pielęgniarka tytuł łóżko ślimak bluza
tchórzofretka cietrzewie zegarek

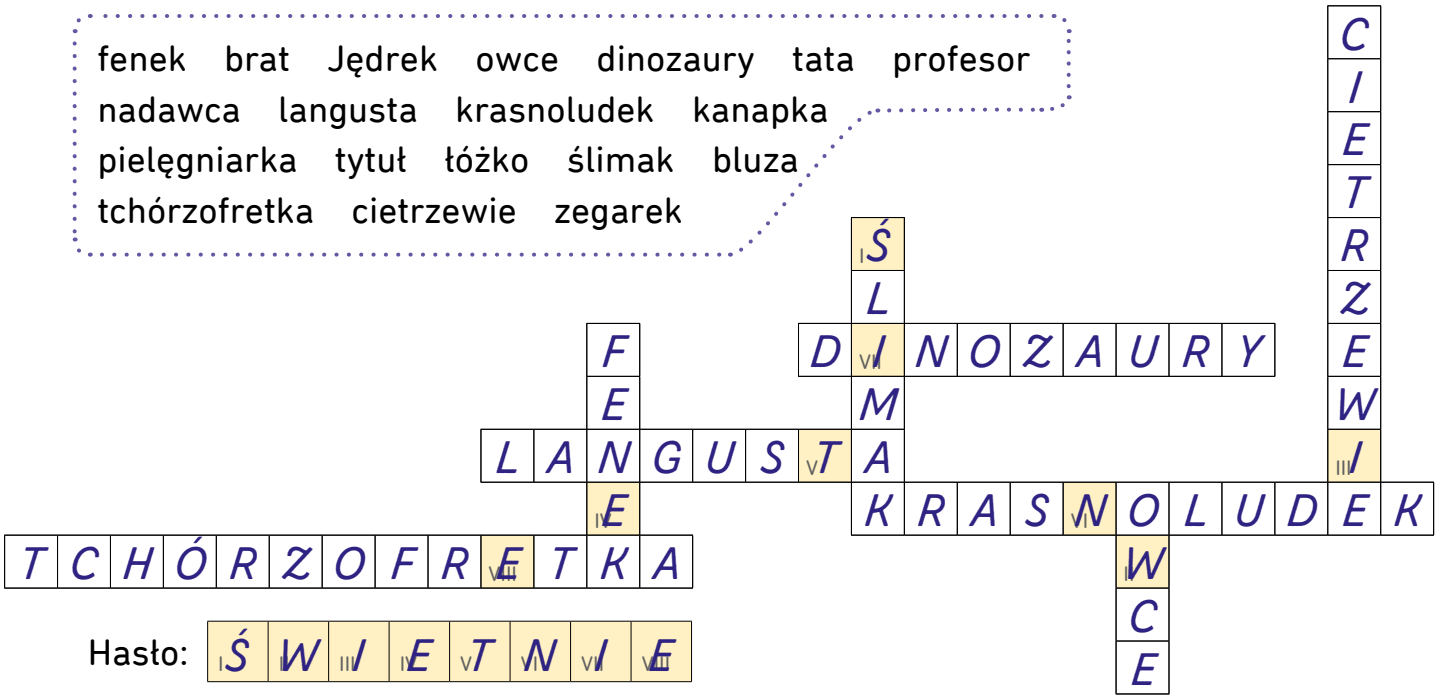

Hasło: Ś W I E T N I E

2. Odszukaj w schemacie rzeczowniki nieżywotne i zakreśl je.

B	I	G	O	S	M	O	Ł	A	L	P	A
T	E	B	A	F	L	A	K	O	S	A	K
Ż	A	B	K	A	N	A	S	T	A	Z	J
E	Z	R	E	L	A	T	R	E	B	L	A
B	R	A	G	A	W	A	N	D	R	U	T

3. Skreśl błędne określenia.

żywotny / ~~nieżywotny~~
~~osobowy~~ / nieosobowy

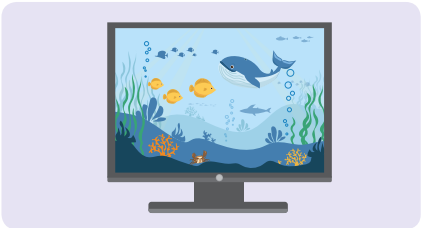

~~żywotny~~ / nieżywotny
~~osobowy~~ / nieosobowy

żywotny / ~~nieżywotny~~
osobowy / ~~nieosobowy~~

CZY ZAWSZE TAK SAMO? – TEMATY OBOCZNE RZECZOWNIKA

Podczas odmiany w temacie niektórych rzeczowników zachodzi wymiana głosek, którą nazywamy **obocznością**. Powstają wtedy tak zwane tematy oboczne, czyli takie postaci tematów, które różnią się pojedynczymi głoskami.

Najczęstsze oboczności:

ó : o	lód : lody
ą : ę	wziął : wzięła
g : g' (gi)	gra : gier
r : rz	orzeł : orła
k : c	notatka : notatce
t : c' (ci)	młot : młocie
ch : sz	mucha : musze
e : Ø	sen : sny

1. Odmień przez przypadki w liczbie pojedynczej rzeczownik ***myszka***. Oddziel końcówki, wypisz tematy oboczne i oboczności.

M. myszka

D. myszki

C. myszce

B. myszkę

N. z myszką

Ms. o myszce

W. myszko!

tematy oboczne: myszk-, myszc-

oboczności: k:c

1. Podkreśl rzeczowniki, które mają temat bez oboczności.

okulary tort dom kot ogród spodnie mur
noga koc chata róża twarz

2. Dodaj do rzeczowników inne ich formy, w których będzie widoczna wymiana głosek.

- pole – pól
- podłoga – podłóg
- przyjaciel – przyjaciół
- utwór – utwory
- krąg – kręgu

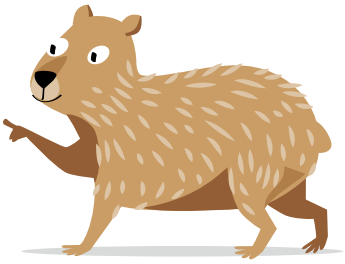

3. Jaka wymiana zachodzi w danym rzeczowniku? Połącz wyraz z odpowiednimi obocznościami. Uwaga! Niektóre rzeczowniki mogą mieć więcej niż jedną oboczność.

futro
płot
stół
kwiat
klasa

lód
koło
wiatr
woda
sól

r : rz
o : ó
ł : l
a : e

t : ci
d : dzi
ó : o
s : si

4. Pokoloruj na ten sam kolor skarpetki z wymieniającymi się głoskami.

W TEJ SAMEJ FORMIE – ZWIĄZEK RZECZOWNIKA Z PRZYMIOTNIKIEM

Rzeczownik łączy się w zdaniu z przymiotnikiem, stanowiąc wyraz nadrzędny.
To od formy rzeczownika zależy, jaką formę przyjmie przymiotnik, na przykład: **miły** chłopiec, **miłego** chłopca, **miła** dziewczyna, **miłej** dziewczyny.

1. Zapisz przymiotniki w odpowiedniej formie. Określ przypadek, liczbę i rodzaj rzeczowników i określających je przymiotników.

Tancerka wystąpiła w (długa) ...długiej... spódnicy. (Ms., l. poj., r. ż.)

(rozradowany) ...rozradowana... publiczność (M., l. poj., r. ż.) długo klaskała.

Na koniec dziewczyna wykonała kilka (wspaniały) ...wspaniałych... obrotów (D., l. mn., r. nm.-os.), które wywołały (gromki) ...gromkie... brawa. (B., l. mn., r. nm.-os.)

Artystka zeszła ze sceny, zdjęła (błyszczący) ...błyszczące... stroje (B., l. mn., r. nm.-os.) i usiadła na (wygodny) ...wygodnym... fotelu. (Ms., l. poj., r. m.)

Po (wspaniały) ...wspaniałym... występie (Ms., l. poj., r.m.) należał jej się (długi) ...długi... wypoczynek. (M., l. poj., r. m.)

1. Odmień przez przypadki i liczby związek wyrazowy ***niebieski długopis***.

PRZYPADEK	L. POJ.	L. MN.
M.	niebieski długopis	niebieskie długopisy
D.	niebieskiego długopisu	niebieskich długopisów
C.	niebieskiemu długopisowi	niebieskim długopisom
B.	niebieski długopis	niebieskie długopisy
N.	niebieskim długopisem	niebieskimi długopisami
Ms.	niebieskim długopisie	niebieskich długopisach
W.	niebieski długopisie	niebieskie długopisy

2. Połącz puzzle, które zawierają pasujące do siebie formy rzeczowników i przymiotników.

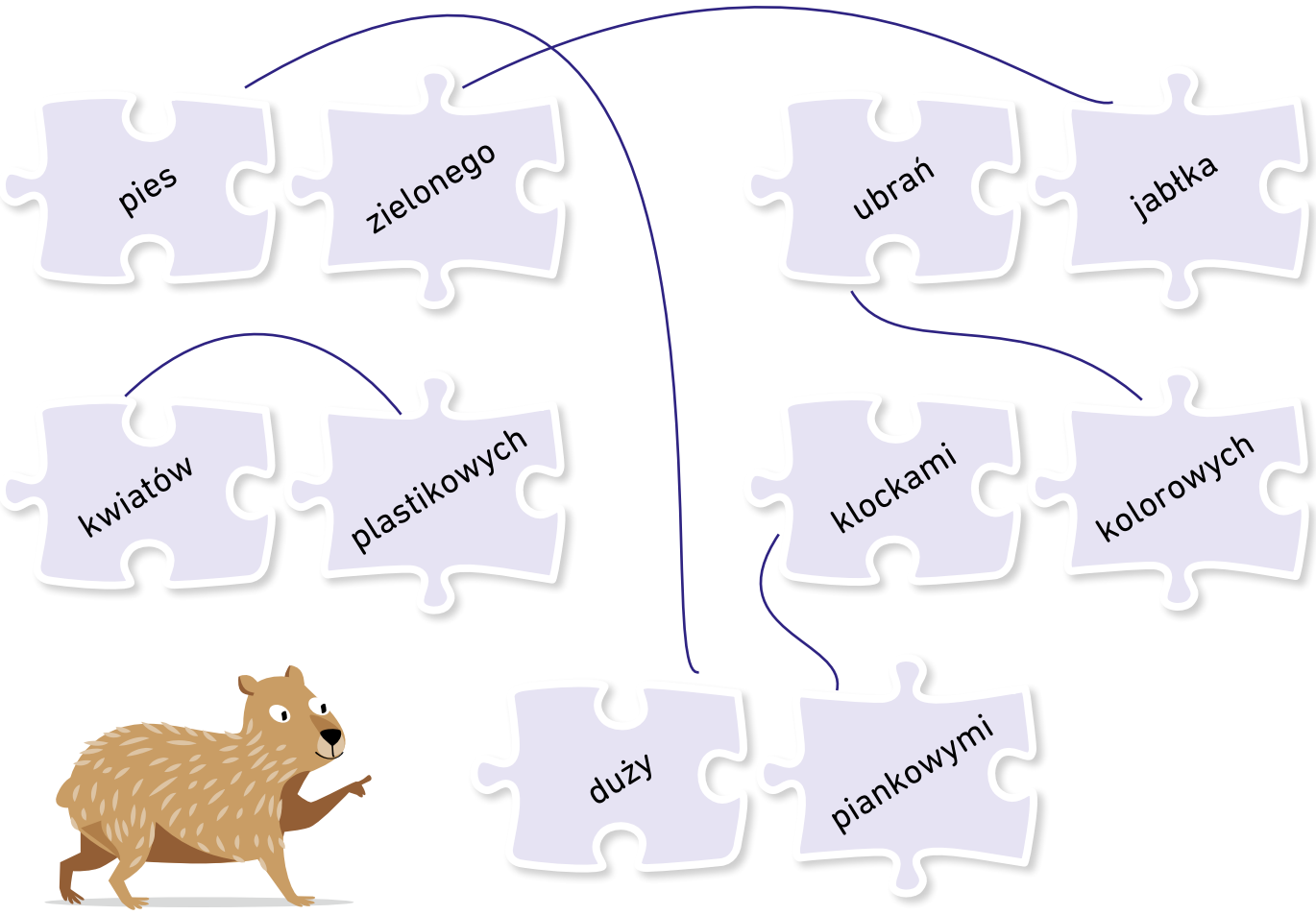

UŻYJ ODPOWIEDNIEJ FORMY – ODMIANA PRZYMIOTNIKA

Przymiotnik, czyli część mowy odpowiadająca na pytania: **jaki? jaka? jakie?**, odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje.

W liczbie pojedynczej występuje w rodzaju męskim, żeńskim i nijakim, natomiast w liczbie mnogiej w rodzaju męskoosobowym i niemęskoosobowym.

1. Dopisz do rzeczownika podany przymiotnik w odpowiedniej formie.

ZŁOTY
złoci ..... medaliści
złote ..... kolczyki

PAPIEROWY
papierowa ..... kulka
papierowy ..... samolot

GŁODNY
głodni ..... chłopcy
głodne ..... żyrafy

2. Znajdź w wykreślance dwanaście przymiotników w różnych formach. Szukaj ich w pionie i poziomie.

B	T	R	W	G	Ł	Ę	B	O	K	A	K
Z	Y	P	O	D	Ł	U	Ż	N	Y	S	T
W	Ł	O	C	H	A	T	Y	B	O	R	M
S	R	D	Z	P	L	U	S	Z	O	W	E
P	O	R	Y	W	A	J	Ą	C	E	Z	T
F	V	Ó	O	K	R	Ą	G	Ł	A	K	A
T	S	Ż	W	G	Ł	A	D	K	I	E	L
O	Z	N	O	K	B	Ą	S	Ł	R	Z	O
K	R	A	Z	M	I	Ę	K	K	I	E	W
W	S	Z	C	Z	Ę	Ś	L	I	W	Y	E
I	N	T	E	R	E	S	U	J	Ą	C	E

podłużny, włochaty, pluszowe, podróżna, szczęśliwy, okrągła, metalowe, interesujące, miękkie, gładkie, głęboka, porywające

1. Podkreśl przymiotnik zawarty w związku frazeologicznym i określ jego rodzaj. Wyjaśnij znaczenie związku.

mieć dwie lewe ręce — rodzaj: r. nm.-os.
znaczenie: nie umieć czegoś zrobić, być niezdarnym

hiobowe wieści — rodzaj: r. nm.-os.
znaczenie: złe wieści, wieści o nieszczęściu

niedźwiedzia przysługa — rodzaj: r. ż.
znaczenie: przysługa przynosząca więcej szkody niż pożytku

wolna amerykanka — rodzaj: r. ż.
znaczenie: postępowanie bez przestrzegania żadnych zasad

być dwulicowym — rodzaj: r. m.
znaczenie: być obłudnym

ranny ptaszek — rodzaj: r. m.
znaczenie: osoba wstająca wcześnie

gołębie serce — rodzaj: r. n.
znaczenie: wrażliwe, dobre serce

złota rączka — rodzaj: r. ż.
znaczenie: osoba mające wszechstronne zdolności, umiejąca zrobić, naprawić wiele rzeczy

czarna owca — rodzaj: r. ż.
znaczenie: osoba, która wyróżnia się odmiennymi cechami niekoniecznie powszechnie akcpetowanymi

CO WIELKĄ, CO MAŁĄ? – PISOWNIA WYRAZÓW WIELKĄ LITERĄ

Wielką literą należy zapisywać nazwy własne:

- **imiona i nazwiska, przezwiska, pseudonimy**, np. Adam Mickiewicz, Litwos, Łysy
- **nazwy geograficzne**, czyli nazwy państw, miejscowości, kontynentów, rzek, mórz, gór itp., np. Europa, Meksyk, Nowy Jork, Missisipi, Bałtyk, Karpaty
- **nazwy przedstawicieli ras, plemion, narodów, krajów, regionów, mieszkańców kontynentów**, np. Aborygen, Amerykanin, Ślązaczka, Szwedzi.

Uwaga! Pamiętaj, że nazwy **mieszkańców miast** należy zapisywać **małą literą**!

1. W wyróżnionych wyrazach zakreśl właściwą – małą lub wielką – literę.

Chociaż urodziłam się w (P/p)olsce, zawsze marzyłam, aby być (D/d)unką. Fascynowała mnie (D/d)ania, która jest ojczyzną (H/h)ansa (Ch/ch)ristiana (A/a)ndersena. Ciągle urzeka mnie sielskość (D/d)uńskich miasteczek i wsi. Chętnie zwiedziłabym całą (S/s)kandynawię. Zaczęłam nawet uczyć się (D/d)uńskiego, choć tam podobno wystarczy dobrze mówić po (A/a)ngielsku. Tymczasem ciągle mieszkam wśród (P/p)olaków, ale mam nadzieję, że kiedyś moimi sąsiadami nie będą (P/p)oznaniacy, lecz właśnie mieszkańcy jednego z (D/d)uńskich miasteczek.

Pamiętaj!
Przymiotniki utworzone od nazw krajów, miast, miejsc, piszemy małą literą np. duński (jaki?), warszawski, polski, europejski.

1. Wpisz nazwy mieszkańców i mieszkanek państw i miast. Rozpoznasz ich po flagach lub herbach.

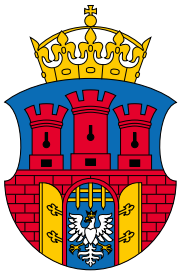
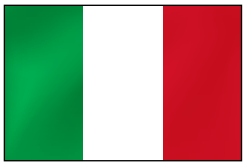

mieszkaniec:	warszawianin	krakowianin	Włoch	Brytyjczyk
mieszkanka:	warszawianka	krakowianka	Włoszka	Brytyjka

2. Jak nazywają się mieszkańcy poszczególnych regionów i miast, które są ich stolicami?

Małopolska – Małopolanie
Kraków – krakowianie
Śląsk – Ślązacy
Katowice – katowiczanie
Mazowsze – Mazowszanie
Warszawa – warszawianie

Zasada dotycząca pisowni wielką i małą literą dotyczy także zapisu tytułów.

W **tytułach książek** wielką literą zapisujemy tylko pierwszą literę oraz nazwy własne, np. *Tomek w krainie kangurów*; *Pan Tadeusz*; *Anaruk, chłopiec z Grenlandii*.

W **tytułach gazet** lub czasopism wielką literą zapisujemy wszystkie wyrazy z wyjątkiem spójników i przyimków, np. *Życie na Gorąco*, *Życie Warszawy*, *Twój Pies*, *Dom i Ogród*.

3. Uzupełnij tytuły odpowiednią literą.

- „Opowieść wigilijna"
- „Hobbit, czyli tam i z powrotem"
- „Super Express"
- „Skrzydlata Polska"
- „Tygodnik Powszechny"
- „Chłopcy z Placu Broni"
- „Legendy warszawskie"
- „O powieści z Narnii"

RAZ, DWA TRZY – LICZYSZ TY! – LICZEBNIKI GŁÓWNE, PORZĄDKOWE I ZBIOROWE

Liczebnik to odmienna część mowy, która oznacza liczbę lub kolejność osób, przedmiotów, zwierząt itp. Odpowiada na pytania: **ile? który z kolei?**

Liczebnik tworzy związki wyrazowe z rzeczownikiem i jest zazwyczaj wyrazem podrzędnym.

Wyróżniamy kilka rodzajów liczebników:

- **główne** (ile?), np. pięć
- **porządkowe** (który z kolei?), np. piąty (5.)
- **ułamkowe** – oznaczające ułamki (ile?), np. pół
- **zbiorowe** – oznaczające liczbę osób różnej płci, istot niedorosłych i rzeczowników, które nie posiadają liczby pojedynczej (ile?), np. dwoje.

1. Podkreśl w zdaniach liczebniki i wpisz obok ich nazwy.

- Spotkaliśmy się przed szkołą przed ósmą. (porządkowy)
- Było piętnaście osób. (główny)
- Poszliśmy na przystanek i wsiedliśmy do pierwszego autobusu, który przyjechał. (porządkowy)
- Miał numer sto siedemdziesiąt trzy. (główny)
- Pół godziny później byliśmy na miejscu. (ułamkowy)
- Pięcioro z nas poszło na nowy film o Jamesie Bondzie, a dziesięcioro na *Batmana*. (zbiorowe)

1. Rozwiąż zagadkę, aby dowiedzieć się, ile powieści napisał Henryk Sienkiewicz.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	C	D	S	O	P	Z	W	G	K	M
2	L	I	J	T	B	N	E	R	A	H
3	K	S	G	M	E	W	P	A	I	N
4	B	P	L	Z	C	W	O	B	H	K
5	W	E	A	S	G	R	W	C	N	I
6	M	I	R	N	P	U	T	F	G	N
7	A	D	H	L	W	P	B	Ą	Ż	K
8	Ę	Z	T	S	U	A	H	C	L	O
9	Ś	M	G	L	R	C	W	K	Ć	F
10	X	D	O	T	J	N	R	L	P	C

B1	F4	F8	J6	C5	A9	J10	I3	G2
D	W	A	N	A	Ś	C	I	E

2. Dopisz odpowiednie liczebniki.

- szóste ..... miejsce (6.)
- troje ..... szczeniąt (3)
- pół ..... chleba (0,5)
- siedmioro ..... dziewcząt (7)
- dwunastu ..... ludzi (12)
- półtorej ..... tony (1,5)
- dwoje ..... dzieci (2)
- dwudziesta czwarta ..... lokata (24.)
- osiem ..... kotów (8)
- pierwszy ..... peron (1.)

NAJWAŻNIEJSZE, ŻEBY BYŁA RÓWNOWAGA – ZDANIE I RÓWNOWAŻNIK ZDANIA

Wypowiedzenia dzielą się na:

- **zdania**, które zawierają orzeczenie, czyli osobową formę czasownika, np. Adam je jabłko.
- **równoważniki zdań**, które nie zawierają osobowej formy czasownika, np. Jedzenie jabłka przez Adama.

1. Przekształć plan wydarzeń, zamieniając zdania na równoważniki zdań.
   1. Na Wawelu pojawia się smok.
   2. Ludzie próbują pokonać potwora.
   3. Szewczyk wpada na pomysł.
   4. Chłopak podrzuca owcę.
   5. Skuba pokonuje smoka.
   6. Śmiałek otrzymuje tytuł nadwornego szewca.

1. Pojawienie się smoka na Wawelu.
2. Próba pokonania potwora przez ludzi.
3. Pomysł szewczyka.
4. Podrzucenie owcy przez chłopaka.
5. Pokonanie smoka przez Skubę.
6. Tytuł nadwornego szewca dla śmiałka.

2. Zamień czasownik na odpowiadający mu rzeczownik.

Wzór: leżeć – leżenie

udawać – udawanie
grać – granie
sprzątać – sprzątanie
uczyć się – uczenie się
latać – latanie
pić – picie
wycinać – wycinanie
pisać – pisanie
skarżyć – skarżenie

1. Uzupełnij zdania, nie zmieniając ich pierwotnego znaczenia.

- Pani poprosiła uczniów, aby napisali wiersz.
- Pani poprosiła uczniów o ...napisanie... wiersza.
- Agnieszka zaplanowała, że kupi nową książkę.
- Agnieszka zaplanowała ...kupienie... nowej książki.
- Pomyślałam, że przeczytam ten artykuł.
- Pomyślałam o ...przeczytaniu... tego artykułu.

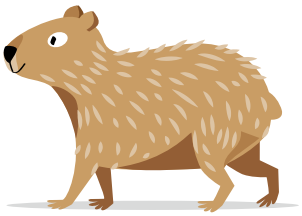

2. Wpisz literę Z przy wypowiedzeniu, które jest zdaniem i literę R przy wypowiedzeniu, które jest równoważnikiem zdania.

Z Lilka dmucha balon.
Z Antek zbudował wieżę.
R Picie herbaty przez Tosię.
R Wspólne czytanie lektury.
R Wybieranie przewodniczącego klasy.
Z Wyjmę z plecaka podręczniki.

3. Pokoloruj ramki zawierające zdania na żółto, a równoważniki na niebiesko.

Wyrzucanie śmieci.	Oni lubią oglądać filmy.
Przestaw to krzesło.	Układanie puzzli.
Ostatnio stłukłeś kubek.	Czy możesz się uspokoić?
Zbieram znaczki.	Zbieranie makulatury.
Zawiadomienie o awarii.	Spis potrzebnych rzeczy.

CO CHCESZ PRZEZ TO POWIEDZIEĆ? – WYPOWIEDZENIA OZNAJMUJĄCE, ROZKAZUJĄCE I PYTAJĄCE

Wypowiedzenia dzielimy również ze względu na cel wypowiedzi.

Wyróżniamy wypowiedzenia:

- **oznajmujące** (orzekające), w których informujemy o czymś lub coś stwierdzamy, np. Dziś pada rzęsisty deszcz.
- **pytające**, za pomocą których dowiadujemy się czegoś, o coś pytamy, np. Czy na jutro zapowiadają deszcz?
- **rozkazujące**, za pomocą których wydajemy polecenia lub wyrażamy prośby, np. Sprawdź prognozę pogody!

1. Zmień zdania w taki sposób, żeby wyrażały prośbę zamiast polecenia.

- Zrób lekcje.

Zrób lekcje, proszę.

- Sprzątnij ze stołu.

Czy możesz posprzątać ze stołu?

- Pożycz mi książkę.

Pożycz mi, proszę, książkę.

2. Podkreśl wypowiedzenia wykrzyknikowe, które nie są zdaniami rozkazującymi.

– Patrz przed siebie! – krzyknęła Małgosia.
Niewiele brakowało! Piotrek wchodził prosto pod samochód.
– Ratunku! – krzyknął chłopak. – Czy ktoś mógłby mi pomóc?! Tam jest mój pies!
– Uspokój się! – odpowiedział starszy pan. – W ten sposób mu nie pomożesz!
Wspólnie zatrzymali nadjeżdżające samochody i uwolnili psa, którego łapka utknęła w kratce na skraju jezdni.
– Dziękuję! Jest pan najlepszy! – powiedział rozemocjonowany Piotrek i uścisnął mężczyźnie rękę.

1. Zadaj cztery pytania do poniższego tekstu.

Dwa tygodnie temu pojechaliśmy na wycieczkę w Bieszczady. Mieszkaliśmy w Polańczyku, ale większość czekających na nas atrakcji odbywała się w okolicznych miejscowościach. Najbardziej podobała nam się gra terenowa. Musieliśmy między innymi przejść dość głęboki strumień, a woda była naprawdę zimna! Nasi nauczyciele nie byli tym zachwyceni, myśleli nawet, że źle odczytaliśmy mapę. Jednak mieliśmy rację, to była właściwa droga. Chętnie znów pojechalibyśmy na taką zieloną szkołę.

Kiedy pojechaliście w Bieszczady?

Co podobało się wam najbardziej?

Co musieliście zrobić podczas gry terenowej?

Czy chcielibyście pojechać tam ponownie?

2. Wstaw odpowiednie znaki interpunkcyjne na końcu wypowiedzi i określ rodzaj zdania.

- Chodź do mnie! (zdanie rozkazujące)
- Czy mogłabyś pomóc mi w zakupach? (zdanie pytające)
- Może pójdziemy razem na basen? (zdanie pytające)
- Weź, proszę, dokładkę tortu. (zdanie rozkazujące)
- Nie wiem, kiedy ten film wchodzi do kin. (zdanie oznajmujące)
- Moglibyście nie stać w przejściu? (zdanie pytające)

POJEDYNCZE CZY ZŁOŻONE? – RODZAJE ZDAŃ

W zależności od ilości orzeczeń, czyli osobowych form czasownika, zdania dzielimy na **pojedyncze** – z jednym orzeczeniem i **złożone** – z co najmniej dwoma orzeczeniami. Np.:

Mój pies zjadł dzisiejszą pracę domową.
orzeczenie

Mój pies zjadł pracę domową, którą zrobiłam na dzisiaj.
orzeczenie orzeczenie

1. Podkreśl zdania złożone.

Wczoraj na plastyce mieliśmy zastępstwo. Oglądaliśmy film, który powstał wiele lat temu. Na początku myśleliśmy, że będzie nudny, ale okazało się, że wszystkich wciągnął. Opowiadał o losach dwóch podróżujących chłopców. Jeden miał na imię Poldek, a drugi był nazywany Dudusiem. Szczególnie przypadł mi do gustu pierwszy z bohaterów. Okazał się energicznym i pomysłowym chłopakiem.

Przypomnij sobie!
Orzeczenie – to część zdania, która wyraża czynność wykonywaną przez podmiot. Najczęściej to czasownik.
Np. Kasia kupiła lody.

2. Rozdziel zdania składowe w poniższych zdaniach złożonych. Najpierw podkreśl orzeczenia, później postaw pionową kreskę między zdaniami.

- Gdy płynęliśmy kajakiem, podziwialiśmy piękne widoki.
- Wybrali się na zakupy, bo spodziewali się gości.
- Chociaż nie lubię brukselki, zjadłem całą jej porcję.
- Konie miały odpocząć, więc pasły się na łące.
- Włączyła muzykę i zaczęła tańczyć.

1. Zamień zdania złożone na zdania pojedyncze w taki sposób, aby nie zmienić ich znaczenia. Podkreśl orzeczenia.

- Zobaczyliśmy psa, który wałęsał się po parku.

Zobaczyliśmy psa wałęsającego się po parku.

- Mieliśmy lekcję, której się nie spodziewaliśmy.

Mieliśmy niespodziewaną lekcję.

- Spacerowali po parku, który dobrze znali.

Spacerowali po dobrze znanym parku.

- Obejrzał film, który był interesujący.

Obejrzał interesujący film.

2. Z poniższych zdań pojedynczych ułóż zdania złożone.

- Kupiliśmy kilka książek. Będziemy czytali opowieść przygodową.

Kupiliśmy kilka książek i będziemy czytali opowieść przygodową.

- Długo zbierałem kieszonkowe. Chciałbym kupić nową grę.

Długo zbierałem kieszonkowe, bo chciałbym kupić nową grę.

- Chciałbym pójść do kina. Rodzice nie mają czasu.

Chciałbym pójść do kina, ale rodzice nie mają czasu.

- Jechaliśmy na wakacje. W drodze zepsuł nam się samochód.

Jechaliśmy na wakacje, jednak w drodze zepsuł nam się samochód.

TAK SAMO WAŻNE – ZDANIA ZŁOŻONE WSPÓŁRZĘDNIE

Zdanie złożone współrzędnie to zdanie, w którym wszystkie zdania składowe mają taką samą wagę i żadne z nich nie określa drugiego.

Wyróżniamy cztery typy zdań współrzędnie złożonych i rozpoznajemy je po spójnikach, które w nich występują.

nazwa zdania	spójniki	wykres
łączne	i, oraz, ani, ni, jak również	1 2
	np. Wracam ze szkoły i słucham muzyki.	
rozłączne	lub, albo, czy, bądź	1 2
	np. Ugotujemy obiad w domu albo pójdziemy do pizzerii.	
przeciwstawne	a, lecz, ale, zaś, jednak, natomiast	1 2
	np. Bardzo lubię Zosię, ale czasami nie bawią mnie jej żarty.	
wynikowe	więc, toteż, zatem, dlatego	1 2
	np. Wyszedłem z domu wcześniej, więc tym razem się nie spóźniłem.	

1. Oddziel pionową kreską zdania składowe.

- Chciał iść do kina, lecz musiał pomóc bratu.
- Burek lubi spacery, więc cieszy się z powodu wyjścia.
- Michalina będzie jeździła na łyżwach lub zacznie trenować balet.
- Staś wczoraj zaspał i spóźnił się na matematykę.
- Wczoraj czytałam do późna, dlatego jestem niewyspana.
- Ola lubi słone przekąski, natomiast Basia preferuje słodycze.

1. Podkreśl zdania złożone współrzędnie.

Leszek zawołał Bartka, ale ten go nie usłyszał. Chciał mu powiedzieć, że dostał nową grę. Gdyby kolega miał czas, spotkaliby się tego popołudnia. Nie udało im się porozmawiać, więc właściciel gry poszedł do domu. Chciał zadzwonić, ale nie miał numeru kolegi. Musiał zaczekać do kolejnego dnia i wreszcie mógł się pochwalić.

2. Wstaw do zdań pasujące spójniki zdań złożonych współrzędnie. Do każdego zdania narysuj wykres.

- Iza poszłaby na spacer, ale padał deszcz.

- Jutro odwiedzisz Julkę lub spotkasz się z Agnieszką.

- Nie lubię śpiewać, więc lekcje muzyki nie sprawiają mi przyjemności.

3. Postaw przecinki.

Przecinki w zdaniach złożonych współrzędnie stawiamy przed spójnikami zdań złożonych przeciwstawnych i wynikowych.

- Lubię robić zdjęcia i rysować twarze.
- Rafał zapukał do drzwi, ale nikt nie otworzył.
- Rodzice Hani wyjechali w delegację, więc dziewczyna została z babcią.
- Wczoraj Agata źle się czuła, dlatego nie poszła do szkoły.
- Mogliśmy jechać na wycieczkę, jednak nie wszyscy się zdecydowali.
- Dziewczyny lubią grać w siatkówkę, natomiast chłopcy wolą koszykówkę.

KTÓRE WAŻNIEJSZE? – ZDANIA ZŁOŻONE PODRZĘDNIE

Zdanie złożone podrzędnie to takie, w którym jedno ze zdań składowych określa drugie (jedno jest ważniejsze od drugiego), np. Poprosiłem o dokładkę, bo bardzo mi smakowało.

Zdanie określane to **zdanie nadrzędne** (Poprosiłem o dokładkę...).

Zdanie określające to **zdanie podrzędne** (...bo bardzo mi smakowało).

Przykładowy wykres zdania złożonego podrzędnie:

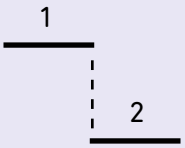

Wykres w odniesieniu do przywołanego przykładu będzie więc wyglądał tak:

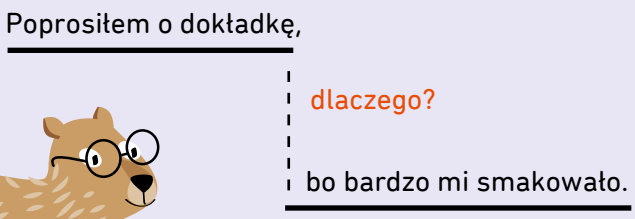

1. Dodaj do zdań nadrzędnych zdania podrzędne, odpowiadające na podane pytanie. Pamiętaj, że dodane przez Ciebie wypowiedzenie musi zawierać orzeczenie.

- Poprosiłam tatę, (o co?) żeby odebrał mnie z zajęć.
- Pojechaliśmy do Krakowa, (dlaczego?) bo chcieliśmy odwiedzić smoka.
- Ostatnio widział przedstawienie, (jakie?) które bardzo mu się podobało.
- Zawołał ją, (po co?) żeby pomogła mu zdjąć kota z drzewa.
- Wreszcie obejrzałeś film, (który?) który już dawno ci poleciłem.

1. Wskaż zdania złożone podrzędnie. Pierwsze litery prawidłowych odpowiedzi utworzą rozwiązanie zagadki.

- (●) Odpocznij trochę, żebyś miał siłę na trening.
- (●) Wieczorem Natalia pójdzie do Zosi, bo umówiły się na wspólne nocowanie.
- ● Szymon i Łukasz lubią łowić ryby, więc często wstają o świcie.
- (●) Czarownica z Narnii sprawiła, że panowała wieczna zima.
- ● Marzę o dalekim rejsie, ale muszę zaczekać kilka lat.
- (●) Azor przeskoczył przez płot, żeby złapać uciekającego kota.

W przeciwieństwie do swetra zawsze jest wełniana – owca

2. Zadaj pytania do zdań określających. Podkreśl zdanie nadrzędne. Pamiętaj, że zdanie nadrzędne nie musi występować jako pierwsze.

- Poprosiłem babcię, (o co?) żeby upiekła sernik.
- Chciałeś zostać w domu, (dlaczego?) bo nie napisałeś wypracowania.
- Jeśli będzie padało, (pod jakim warunkiem?) nie zagramy w piłkę.

3. Podkreśl na niebiesko zdania podrzędne, a na zielono zdania nadrzędne. Narysuj wykresy.

- Wczoraj odrobiliśmy wszystkie lekcje, bo chcieliśmy mieć wolną sobotę.

1 — dlaczego?
2

- Wypożyczyli lekturę, aby przeczytać ją na czas.

1 — po co?
2

- Gdybym mógł, wyjechałbym w góry.

2 — pod jakim warunkiem?
1

- Nie pamiętasz, kiedy u mnie byłeś?

1 — czego?
2

Zdanie podrzędne wtrącone to zdanie, które znajduje się w środku zdania nadrzędnego. Należy je z obu stron wydzielić przecinkami.

Jacek, chociaż miał ochotę, nie mógł iść na mecz.

zdanie nadrzędne – Jacek nie mógł iść na mecz,

zdanie podrzędne wtrącone – chociaż miał ochotę.

1. Podkreśl zdanie podrzędne wtrącone.

- Wycieczka, na którą mieliśmy jechać, nie odbyła się.
- Informacja, że zostaniemy w szkole, rozczarowała nas.
- Na szczęście nauczycielka, kiedy zobaczyła nasze miny, zaproponowała nam coś innego.
- Ucieszeni, że nie będziemy mieli lekcji, zgodziliśmy się bez wahania.

2. Postaw przecinki, które oddzielą zdania nadrzędne od podrzędnych.

- Ostatnio, gdy byłem w ZOO, widziałem kilkudniową żyrafę.
- Marek, chociaż chciał wziąć udział w meczu, musiał zostać w domu.
- Obraz, który wisi w salonie, namalował znany artysta.
- Przyjaciele, mimo że nie widzieli się od dawna, stale pozostawali w kontakcie.
- Drzewo, które rośnie przed naszym domem, posadził mój pradziadek.

CO Z CZYM SIĘ ŁĄCZY? – ZWIĄZKI WYRAZOWE W ZDANIACH

Wyrazy składające się na zdanie tworzą związki.

Związek podmiotu i orzeczenia to związek główny.
Pozostałe związki nazywamy **związkami pobocznymi**.

np. Wesołe kociaki wdrapały się na wysokie drzewo.
podmiot orzeczenie

kociaki —(co zrobiły? / kto?)→ wdrapały się – związek główny

wdrapały się —(na co?)→ na drzewo
kociaki —(jakie?)→ wesołe
drzewo —(jakie?)→ wysokie
– związki poboczne

1. Znajdź związki główne i związki poboczne w podanym zdaniu.

Odważni i pomysłowi chłopcy uratowali z tarapatów swojego kolegę.

Związek główny – chłopcy (co zrobili?) uratowali

Związki poboczne:

- chłopcy (jacy?) odważni
- chłopcy (jacy?) pomysłowi
- uratowali (z czego?) z tarapatów
- uratowali (kogo?) kolegę
- kolegę (jakiego?) swojego

1. Rozwiń zdanie, dopisując wyrazy określające podmiot i orzeczenie. Podkreśl na zielono związek główny, a innymi kolorami wyrazy tworzące związki poboczne.

- Dziewczyny zbierają.

  Roześmiane dziewczyny zbierają powoli truskawki.

- Pociąg jedzie.

  Pociąg parowy jedzie po szynach.

- Leon je.

  Zniecierpliwiony Leon je z niesmakiem brokuły.

2. Wypisz z wykresu związki wyrazowe i zadaj odpowiednie pytania.

a

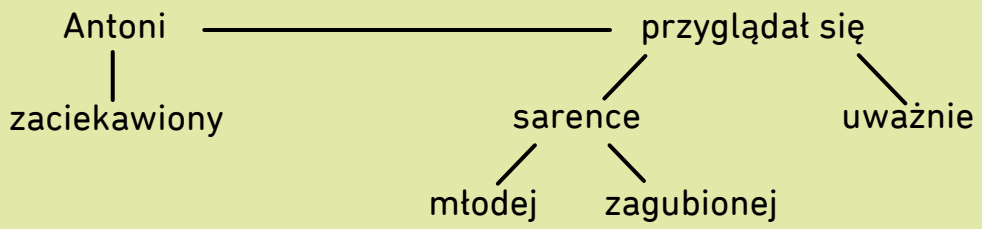

Antoni (co robił?) przyglądał się
Antoni (jaki?) zaciekawiony
przyglądał się (jak?) uważnie
przyglądał się (komu?) sarence
sarence (jakiej?) młodej
sarence (jakiej?) zagubionej

b

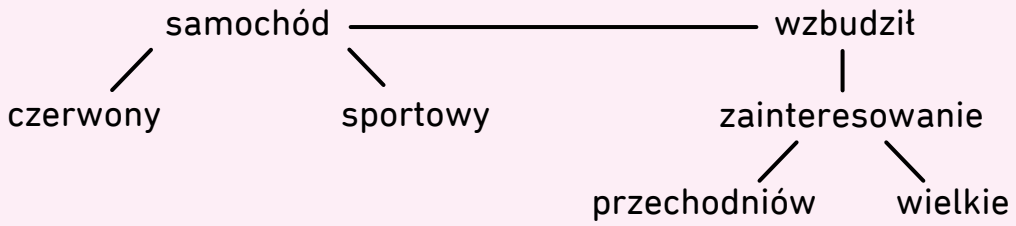

samochód (co zrobił?) wzbudził
samochód (jaki?) czerwony
samochód (jaki?) sportowy
wzbudził (co?) zainteresowanie
zainteresowanie (czyje?) przechodniów
zainteresowanie (jakie?) wielkie

CZY WSZYSTKO SIĘ ZGADZA? – ZWIĄZEK ZGODY

W **związku zgody** łączą się wyrazy, które zgadzają się ze sobą pod względem formy gramatycznej.

Wyraz nadrzędny (określany) i podrzędny (określający) **zgadzają się pod względem formy**, tzn. występują w tym samym przypadku, liczbie i rodzaju.

Związek ten tworzą najczęściej:

- rzeczownik z czasownikiem (związek główny), np. **Kotek mruczy.**
- przymiotnik z rzeczownikiem, np. **Puchaty kotek** mruczy.
- zaimek przymiotny z rzeczownikiem, np. **Mój kotek** mruczy.
- liczebnik z rzeczownikiem, np. **Dwa kotki** mruczą.
- imiesłów przymiotnikowy czynny z rzeczownikiem, np. **Śpiący kotek** mruczy.
- imiesłów przymiotnikowy bierny z rzeczownikiem, np. **Nakarmiony kotek** mruczy.

1. Znajdź w zdaniach związki zgody.

- Nie mogłem pomóc zabłąkanej owieczce. *zabłąkanej owieczce*
- Spędziliśmy z wami miły czas. *miły czas*
- Biało-czarne cielaki pasły się na słonecznej łące. *biało-czarne cielaki, słonecznej łące*

2. Uzupełnij zdania tak, aby powstały w nich związki zgody.

- *Stary* motocykl zatrzymał się na moście.
- Zdziwiony *pasażer* obserwował statki.
- Muzeum *narodowe* zgromadziło zbiór obrazów.

1. Pokoloruj związki zgody.

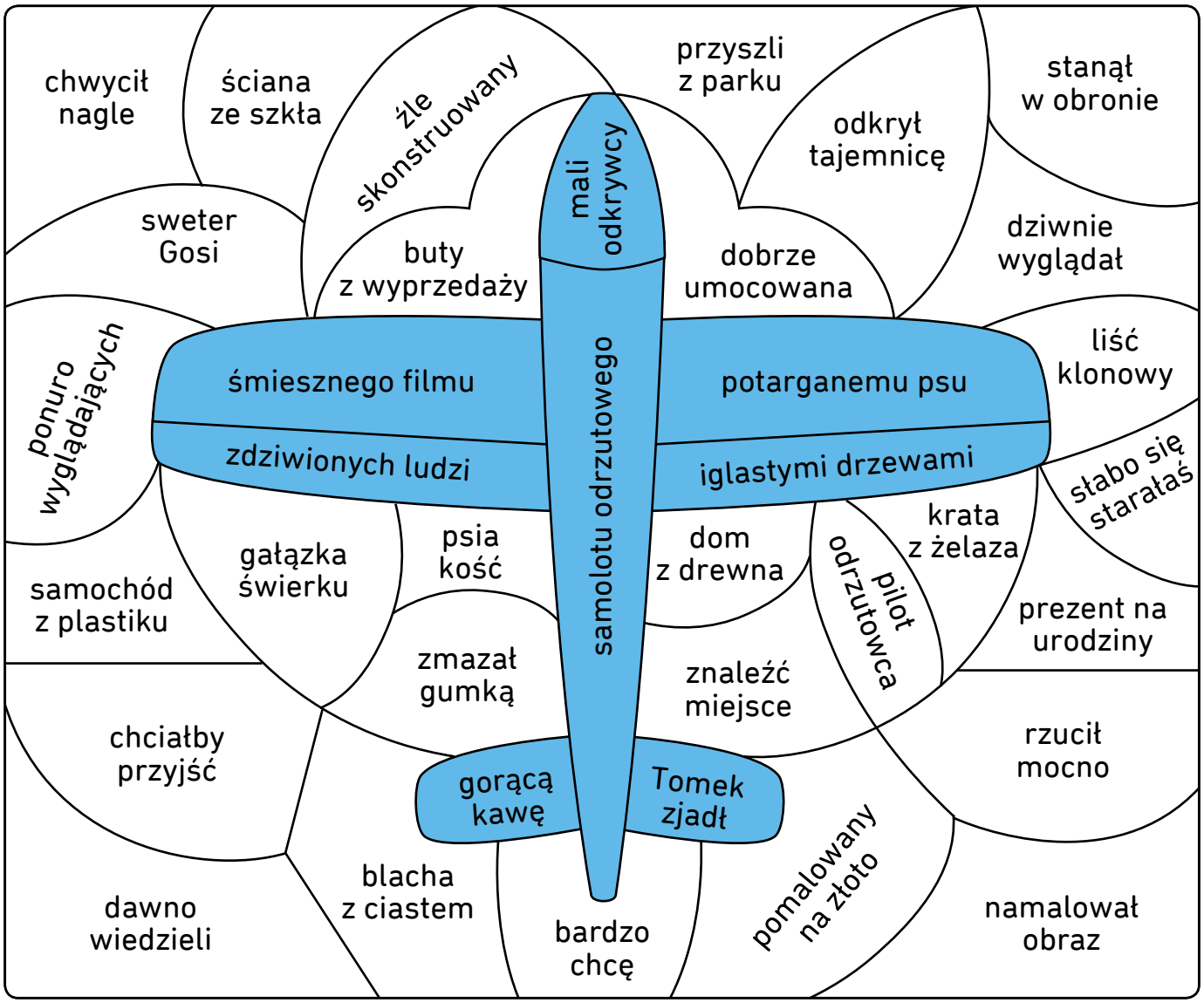

2. Uzupełnij przysłowia związkami zgody.

- *Prawdziwych przyjaciół* poznaje się w biedzie.
- Kuj *żelazo* póki *gorące*.
- *Cicha woda* brzegi rwie.
- *Święta Barbara* po wodzie, Boże Narodzenie po lodzie.
- Czym *chata bogata*, tym rada.

KTO TU RZĄDZI? – ZWIĄZEK RZĄDU

W **związku rządu** wyraz nadrzędny wymaga od wyrazu podrzędnego określonej formy.

Najczęściej tworzą go:

- czasownik z rzeczownikiem w funkcji dopełnienia, np. Olek **przyniósł obiad**.
- czasownik z wyrażeniem przyimkowym w funkcji dopełnienia, np. Ubiorę **sukienkę w groszki**.
- rzeczownik w mianowniku z rzeczownikiem w dopełniaczu, np. **Torebka babci** leży na stole.
- rzeczownik z wyrażeniem przyimkowym, np. Czeka mnie **droga przez las**.

1. Kim jest ten człowiek? Odpowiedzi udzieli Ci związek rządu.

Alan Walker – aktor filmowy, nieustraszony żołnierz, gwiazda sceny

Edward Grieg – znany naukowiec, kompozytor muzyki, popularny sportowiec

Józef Wybicki – autor hymnu, lubiany polityk, wybitny poeta

2. Znajdź w zdaniach związki rządu. Uwaga! W niektórych zdaniach może być więcej niż jeden taki związek.

- Ulewny deszcz spowodował powódź. (*spowodował powódź*)
- Puszka Pandory stała się przyczyną nieszczęścia. (*Puszka Pandory, stała się przyczyną, przyczyną nieszczęścia*)
- Dziś wrócimy do domu. (*wrócimy do domu*)
- Na dywanie widać ślady psa. (*widać ślady, ślady psa, widać na dywanie*)
- Piasek pustyni ma drobne ziarenka. (*Piasek pustyni, ma ziarenka*)

1. Dopisz wyrazy, które stworzą związki rządu z podkreślonymi słowami.

- poszli ...do kina... (rzeczownik lub wyrażenie przyimkowe)
- przeczyta ...książkę... (rzeczownik lub wyrażenie przyimkowe)
- ...znaleźli... miejsce (czasownik)
- ...pomalować... ścianę (czasownik)
- liść ...klonu... (rzeczownik)
- koszula ...w kratkę... (rzeczownik lub wyrażenie przyimkowe)

2. Wpisz kolejno do krzyżówki związki rządu występujące w zdaniach.

1) Jutro zrobię wielkie pranie.
2) Mały chłopiec przygląda się lwom w klatce.
3) Sędziowie surowo osądzili winnego.
4) Chłopcy z ochotą wsiedli na karuzelę.
5) Nowa koszulka Janka poplamiła się.
6) Mama podała kod dostępu do drzwi.

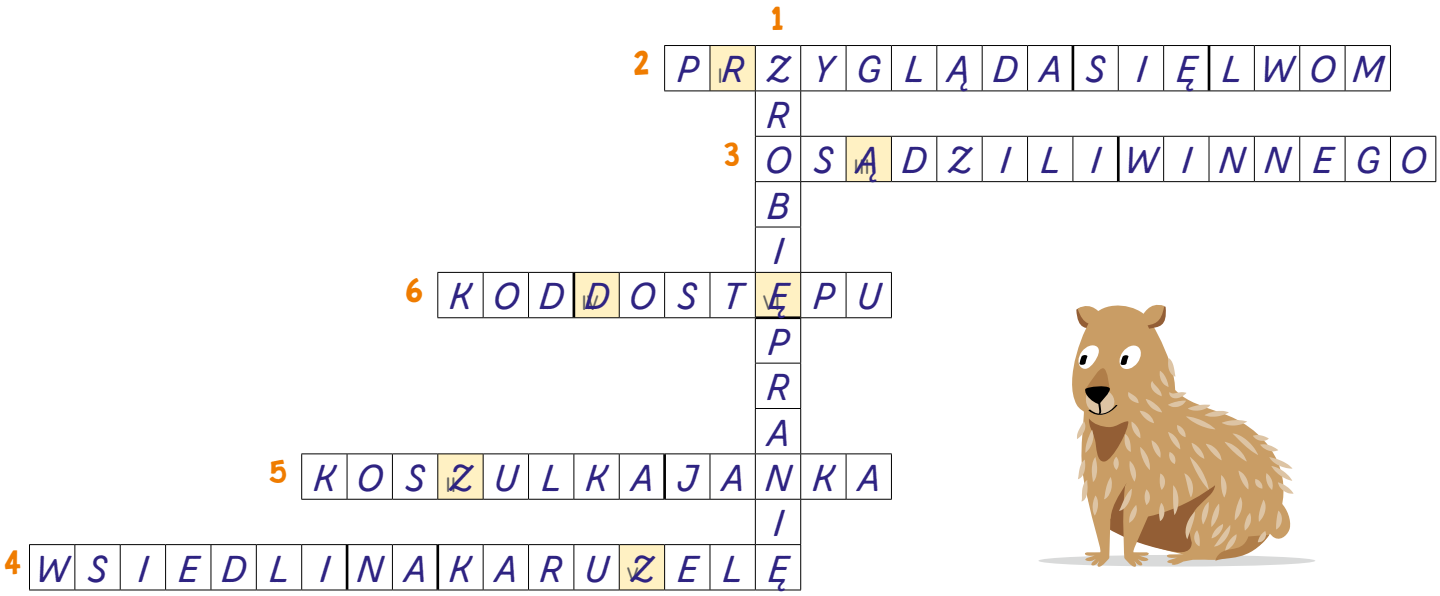

Hasło: RZĄDZĘ

DO KOGO NALEŻĘ? – ZWIĄZEK PRZYNALEŻNOŚCI

W **związku przynależności** wyraz podrzędny (określający) jest najczęściej wyrazem nieodmiennym.

W tym związku zwykle łączą się:

- czasownik z przysłówkiem w funkcji okolicznika, np. Mama **mówiła głośno**.
- czasownik z zaimkiem przysłownym w funkcji okolicznika, np. Ola **mieszka tam**.
- czasownik z wyrażeniem przyimkowym w funkcji okolicznika, np. Później **pójdę do sklepu**.
- czasownik z bezokolicznikiem w funkcji okolicznika, np. Po szkołę **planuję jechać** do domu.

1. Tytuł zawierający związek przynależności wskaże Ci jedno z dzieł Edmunda Niziurskiego.

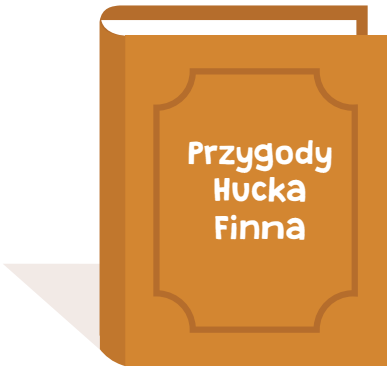

1. Przeczytaj rozmowę na czacie. Kto kogo przeprasza? Kuba użył jednego związku przynależności, a Dominik trzech.

Najmocniej Cię przepraszam!

Ja już się nie gniewam.

Wiem, że było Ci bardzo przykro.

Tylko trochę się zdenerwowałem.

Źle postąpiłem i chciałem, żebyś wiedział, że tego żałuję.

Nie martw się. Jest w porządku.

Osobą, która przeprasza, jest Dominik.

2. Do sieci rybaka trafią tylko te ryby, które zawierają związek przynależności. Zakreśl je pętlami.

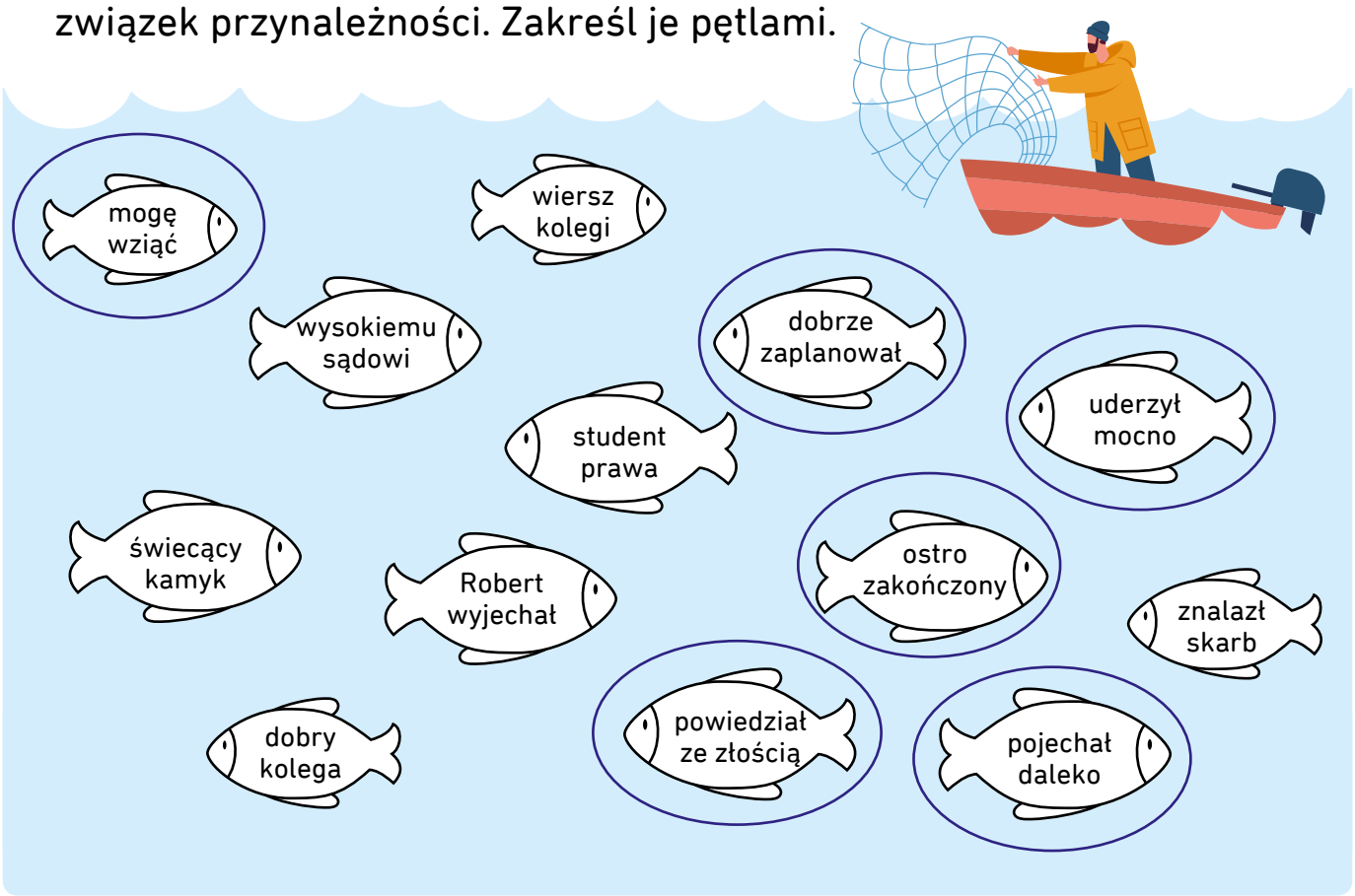

OKREŚLAM CECHY – PRZYDAWKA

Przydawka to część zdania, która określa rzeczownik.
Odpowiada na pytania: **który? jaki? ile? czyj? czego? z czego?**

Przydawka może być:

- przymiotnikiem, np. grzeczny piesek
- rzeczownikiem, np. powieść „Lalka"
- zaimkiem przymiotnym, np. mój rower
- imiesłowem przymiotnikowym czynnym, np. śpiący kotek
- imiesłowem przymiotnikowym biernym, np. głodny wilk
- liczebnikiem, np. drugie miejsce.

1. Podkreśl w tekście przydawki na zielono, określane przez nie rzeczowniki na niebiesko.

Ania zaparzyła zieloną herbatę. Jej kubek jest ozdobiony biało-czarnymi krowami. Zwykle pije w nim gorące mleko. Naczynie otrzymane od ulubionej koleżanki towarzyszy jej każdego dnia.

2. Znajdź w wykreślance wyrazy, które mogą być przydawkami.

K	T	R	B	C	F	G	O	R	S	Z	T	W	Q
A	P	O	M	A	R	A	Ń	C	Z	O	W	Y	L
T	A	M	T	E	N	R	A	W	T	Y	K	Z	S
O	L	S	A	T	E	O	D	O	R	A	L	T	K
R	Ą	T	Ń	S	W	O	J	E	Y	S	W	A	R
B	C	Ę	C	Z	L	G	O	T	U	J	E	M	Y
O	E	W	Z	Q	W	Y	S	A	K	Z	O	T	P
L	A	K	Ę	T	K	A	C	Z	T	E	R	E	J
R	T	L	S	P	O	K	Z	Y	R	Q	A	K	S

1. pomarańczowy
2. tamten
3. czterej
4. Teodora
5. palące
6. swoje

pomarańczowy, tamten, palące, swoje, czterej, Teodora

1. Wpisz w luki wyrazy, które będą określeniami rzeczowników. Jakimi są częściami mowy?

Wzór: Wesołe miasteczko przyjechało do miasta. (przymiotnik)

- Janek dostał na mikołajki wspaniałe łyżwy. (przymiotnik)
- Lilka obiera soczystą mandarynkę. (przymiotnik)
- Agata czyta ostatni list. (przymiotnik)
- Pięć kotków śpi na legowisku. (liczebnik)

2. Zadaj pytanie do wyrazu określającego rzeczownik.

Wzór: latający dywan (jaki?)

- morze łez (czego?)
- papierowy samolot (jaki?)
- siedem życzeń (ile?)
- ogromna piłka (jaka?)
- potłuczony wazon (jaki?)
- kot Basi (czyj?)

3. Dopisz przydawki, które będą wyrażeniami przyimkowymi.

- kraciasty koc – koc w kratkę
- wełniany sweter – sweter z wełny
- metalowy stół – stół z metalu
- makaronowa zapiekanka – zapiekanka z makaronu
- skórzane buty – buty ze skóry
- tekturowe pudło – pudło z tektury
- plastikowy widelec – widelec z plastiku
- dżem truskawkowy – dżem z truskawek

DOPEŁNIAM, CZYLI DOPOWIADAM – DOPEŁNIENIE

Dopełnienie to część zdania, która określa czasownik.

Odpowiada na pytania: **kogo? czego? komu? czemu? kogo? co? z kim? z czym? o kim? o czym?**

Zwykle jest wyrażone rzeczownikiem lub wyrażeniem przyimkowym, np.

- Kot pije **mleko**.
- Jerzy kieruje **pojazdem**.
- Czytamy **dzieciom**.

1. Zapisz pytania i przypadek podkreślonego wyrazu.

Głównym bohaterem filmu *Zeus i Roksana* jest pies.

Głównym bohaterem (kim? czym? N.) filmu (kogo? czego? D.) „Zeus i Roksana" jest pies.

Losy Zeusa były niezwykłe.

Losy Zeusa (kogo? czego? D.) były niezwykłe.

Jest to historia o spotkaniu dwóch gatunków zwierząt.

Jest to historia o spotkaniu (o kim? o czym? Ms.) dwóch gatunków (kogo? czego? D.) zwierząt (kogo? czego? D.).

2. Uzupełnij zdania dopełnieniami.

- Dawno nie widziałem *Radka*.
- Bez *Leona* jest smutno w szkole.
- Zapomniałeś zabrać *kurtkę*.
- Było mi zimno, więc leżałem pod *kocem*.
- Oglądam *film*, o którym dużo słyszałem.

wersja rozwiązana

GREG WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

1. Znajdź w wykreślance dopełnienia, którymi uzupełnisz zdania.

- Bardzo lubię podróże.
- Ostatnio odwiedziłem Chiny.
- Byłem pod wrażeniem Wielkiego Muru Chińskiego.
- Teraz planuję kolejny wyjazd.
- Chciałbym zobaczyć wielki wodospad.
- Po powrocie zawsze opowiadam o swoich przygodach kolegom.
- Kiedyś zostanę podróżnikiem.

H	E	W	Y	J	A	Z	D	E	C	H	L
I	K	O	L	E	G	O	M	N	H	R	F
P	O	D	R	Ó	Ż	N	I	K	I	E	M
T	W	O	C	T	K	W	N	O	N	K	U
N	R	S	A	F	Q	X	M	N	Y	A	R
E	J	P	Q	I	M	V	Z	M	V	Q	U
V	J	A	V	N	G	D	P	U	D	G	N
P	O	D	R	Ó	Ż	E	U	O	X	M	I

wyjazd, kolegom, podróżnikiem, podróże, muru, wodospad, Chiny

2. Wpisz do krzyżówki dopełnienia z poniższych zdań. Jej hasło to gatunek zwierzęcia, którym była Roksana.

1) Zygmunt niesie wodę.
2) Szukam zaginionego pieska.
3) Maturzyści tańczą poloneza.
4) Ostatnio przyglądaliśmy się fokom.
5) Polacy biorą udział w mundialu.
6) Na stadionie było wielu kibiców.

Hasło: D E L F I N

Najinteligentniejsze zwierzę wodne to .....

W RÓŻNYCH OKOLICZNOŚCIACH – OKOLICZNIK

Okoliczniki to części zdania, które określają orzeczenie.
W zależności od pytania, na które odpowiadają, wyróżniamy:

- **okolicznik czasu** – kiedy?
  np. **Wczoraj** byłem na koncercie.
- **okolicznik miejsca** – gdzie?
  np. Ola pracuje **w sklepie**.
- **okolicznik sposobu** – jak?
  np. Wytłumacz mi to **powoli**.
- **okolicznik przyczyny** – dlaczego?
  np. Odwołano wyjazd **z powodu deszczu**.
- **okolicznik celu** – po co?
  np. Jadę do sklepu **po chleb**.
- **okolicznik warunku** – pod jakim warunkiem?
  np. Pójdę z tobą, **jeśli będę miała czas**.
- **okolicznik przyzwolenia** – mimo co? mimo czego?
  np. Poszedł tam **wbrew zakazowi**.

1. Podkreśl w zdaniach okoliczniki i zapisz w nawiasie ich nazwy.

- Idę do sklepu po zakupy. (ok. miejsca, ok. celu)
- Jutro zostanę dłużej w szkole. (ok. czasu, ok. sposobu, ok. miejsca)
- Długo czekaliśmy na śnieg. (ok. sposobu)
- Mimo deszczu poszliśmy na spacer. (ok. przyzwolenia, ok. miejsca)

2. Napisz zdanie, które zawiera jedną przydawkę, jedno dopełnienie i jeden okolicznik.

Wczoraj byliśmy na długim spacerze.

1. Pokoloruj na ten sam kolor okoliczniki i ich nazwy.

2. Uzupełnij wykresy i nazwij części zdania.

a Samolot odrzutowy przeleciał szybko nad miastem.

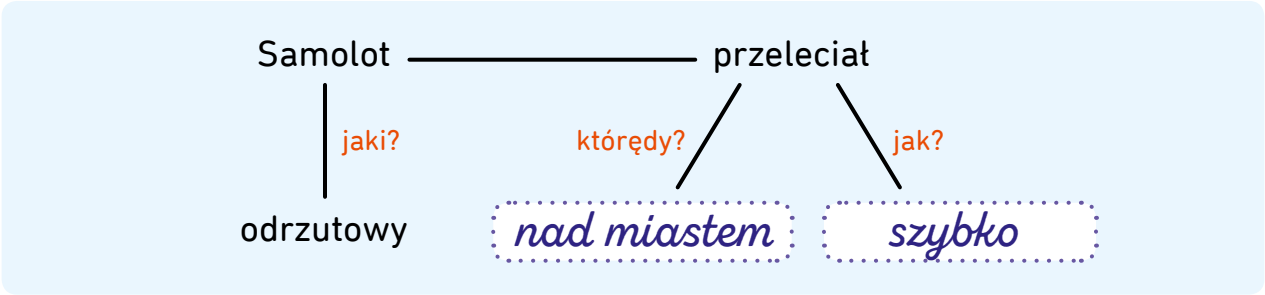

b Na rozgwieżdżonym niebie widzę plejady.

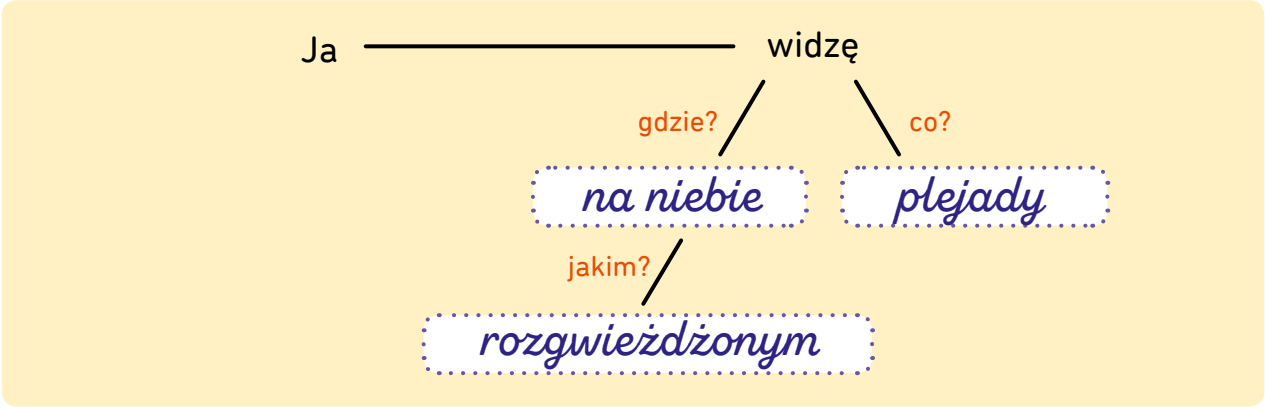

ŻEBY ZDANIE MIAŁO SENS – PRZECINEK W ZDANIU POJEDYNCZYM

Przecinek w zdaniu pojedynczym stawiamy, gdy oddzielamy te same części zdania (czyli te, które odpowiadają na te same pytania i są równorzędne)
oraz przed spójnikami: ale, jednak, lecz, zatem, toteż, więc, np.

- Zaproszę Alę, Basię, Szymka i Karola.
- Młody, kulturalny pasażer ustąpił miejsca kobiecie.
- Ich mieszkanie jest ciasne, ale własne.
- Lubię zupy, lecz nie krupnik.

1. Zaznacz zdania, w których przecinek został postawiony prawidłowo.

- [x] Kupiłeś ciepłe, parujące gofry.
- [ ] Nie lubię zbyt słodkich, czekoladowych lodów.
- [x] Jutro będzie nowy, lepszy dzień.
- [ ] Lubię wesołe, przygodowe filmy.
- [x] Zielona, świeża trawa rośnie na naszym boisku.

2. Postaw przecinki tam, gdzie to konieczne.

Ostatnio rozegraliśmy świetny, emocjonujący mecz. Nasz nowy trener poprowadził nas do wygranej. Obrał ciekawą, pomysłową taktykę. Wszyscy chętnie go słuchali i grali zgodnie z jego wskazówkami. Graliśmy energicznie oraz skutecznie. Ostatnie chwile były wymagające, ale satysfakcjonujące. Wygraliśmy po raz pierwszy od dawna.

SŁYSZĘ CZY WIDZĘ? – GŁOSKA I LITERA

Głoska to najmniejszy dźwięk mowy, który słyszymy i wymawiamy. Może składać się z jednej, dwóch albo trzech liter (np. p, sz, dzi).

Litera to najmniejszy znak graficzny, który piszemy i widzimy (np. p, s, z, d, z, i).

1. Wypisz wszystkie głoski, które są dwuznakami.

   ch, cz, dz, dź, dż, sz, rz

2. Znajdź w wykreślance wyrazy, które mają mniej głosek niż liter.

E	S	N	Y	J	D	Z	I	A	D	E	K	A	R	T	A	T
O	Z	P	Z	B	E	Y	C	D	Q	B	U	T	Y	F	C	M
G	C	C	B	J	P	O	N	I	E	D	Z	I	A	Ł	E	K
F	Z	H	O	C	P	Ź	O	H	C	O	Y	P	E	G	D	F
I	E	C	H	M	N	D	Ź	W	I	Ę	K	W	N	R	Y	P
C	K	B	Q	I	F	Ż	L	K	C	I	A	Ł	O	T	E	S
R	A	U	Y	V	N	B	A	R	A	B	E	K	B	W	X	Z
Y	P	Z	S	I	A	N	O	Z	M	R	R	S	R	E	X	C
D	Z	I	E	C	K	O	G	E	A	Z	C	I	J	R	P	Z
U	C	E	A	K	U	S	Q	S	O	U	D	Ą	X	B	M	O
R	U	P	R	L	C	E	W	Ł	S	C	B	Ż	X	I	B	Ł
J	Z	I	E	M	I	A	B	O	W	H	K	K	U	J	N	A
E	O	Z	F	I	K	A	A	V	N	N	Y	A	Q	P	Q	A

poniedziałek, dźwięk, ciało, siano, dziecko, książka, krzesło, działek, szczeka, pszczoła, ziemia, brzuch

Pamiętaj!
Dwuznaki si, ci, ni, zi oraz trójznak dzi w zależności od stojącej za nimi litery będą znakami jednej lub dwóch głosek.

Kiedy po si, ci, ni, zi, dzi pojawia się samogłoska, słyszymy jedną głoskę.

Kiedy po si, ci, ni, zi, dzi pojawia się spółgłoska, słyszymy dwie głoski.

3. Podziel wyrazy na głoski i litery.

szal — litery: *S-Z-A-L* głoski: *SZ-A-L*

dzień — litery: *D-Z-I-E-Ń* głoski: *DŹ-E-Ń*

SAMOGŁOSKI I SPÓŁGŁOSKI RAZEM I ODDZIELNIE

Głoski dzielą się na:

- **spółgłoski** – b, c, ć, d, f, g, h, j, k, l, ł, m, n, ń, p, r, s, ś, t, w, z, ź, ż
- **samogłoski** – a, ą, e, ę, o, ó, u, i, y.

Samogłoska jest niezbędna, aby stworzyć sylabę.

1. Zapisz jak najwięcej imion rozpoczynających się od samogłoski.

Adam, Alicja, Agata, Artur, Ewa, Ewelina, Edmund, Edward, Edyta, Iza, Ita, Izydor, Iwona, Iga, Irena, Olga, Olaf, Oskar, Odeta, Urszula, Egon, Urban

2. Wpisz samogłoskę, aby powstał wyraz. Policz sylaby.

L A S 1
G U Z 1
P A S M O 2
S T A L 1
L O S 1
C H R Z Ą S Z C Z 1
G R Z Y B 1
W I E Ż A 2
S T Y L 1
S T Ó Ł 1
M A S Ł O 2

3. Wykreśl co czwartą literę. Pozostałe litery utworzą hasło. Pokoloruj wszystkie samogłoski w haśle.

Hasło: *Na złodzieju czapka gore.*

Nie wywołuj wilka z lasu.

NAZDŁODTZIEHJUCUZAPTKAGKORERNIECWYWEOŁUIJWIMLKAWZLADSU

GŁOSKA PO GŁOSCE – RODZAJE GŁOSEK

Głoski dzielimy na trzy grupy:

- twarde i miękkie
- dźwięczne i bezdźwięczne
- ustne i nosowe.

Głoski miękkie mogą być zmiękczone przez kreseczkę (ś, ć, ź) lub przez literę „i" (np. si = s', ci = c', zi = z').

Głoski dźwięczne rozpoznajemy dzięki drżeniu więzadeł głosowych podczas ich wymawiania.
Gdy wymawiamy **głoski bezdźwięczne**, wówczas struny głosowe nie drżą.

UWAGA! Wszystkie samogłoski są dźwięczne!

Głoski dźwięczne	b	d	w	g	j	m	n	r	z	ź	ż	dz	l, ł	dź	dż		
Głoski bezdźwięczne	p	t	f	k					s	ś	sz	c		ć	cz	h	ch

Gdy wymawiamy **głoski ustne**, powietrze wydostaje się tylko przez usta.

Gdy wymawiamy **głoski nosowe**, powietrze wydostaje się przez usta i nos.
Głoski nosowe to: ą, ę, m, m', n, ń, n'.

1. Pokoloruj głoski dźwięczne.

Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka.

2. Uzupełnij wyrazy głoskami nosowymi.

K O Ń L Ę K

Z Ą B W Ę C H W N Ę K A W A N N A

D Ą B M Ą K A S Ł O Ń C E M A M A

3. Otocz pętlą wyrazy zawierające głoski miękkie.

Meksyk miedza kieszonka trawa zeszyt pień światło
list Wisła pąk kabanos długopis nos ołówek

GŁOSKI USTNE I NOSOWE

Litery **ą** i **ę** piszemy najczęściej w wyrazach rodzimego pochodzenia, natomiast **om**, **on**, **em**, **en** – zwykle wyrazach obcego pochodzenia.

Głoski **ą** i **ę** często wymieniają się podczas odmiany tego samego wyrazu, np. dąb – dęby.

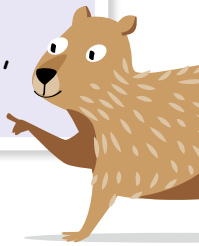

1. Uzupełnij wyrazy w zdaniach ***ą***, ***ę***, ***om***, ***on***, ***em*** lub ***en***.

Dawida ostatnio rozbolały z_ę_by, ale bał się pójść do d_en_tysty. Ból post_ę_pował w szybkim t_em_pie. Wreszcie musiał podj_ą_ć m_ę_ską decyzj_ę_. Na trz_ę_s_ą_cych się nogach wszedł do gabinetu. Potrzebna była pl_om_ba w z_ę_bie m_ą_drości. Okazało się, że nie było czego się bać, pani d_en_tystka miała delikatną r_ę_k_ę_.

2. Dopisz formę wyrazu lub wyraz pokrewny, w którym zamiast ***ą*** występuje ***ę***.

- sądzić – sędzia
- cząstka – część
- ręka – rączka
- mądrość – mędrzec

3. Podziel przedmioty należące do Basi i Zosi. Przedmioty Basi zawierają głoski nosowe, Zosi – wyłącznie głoski ustne.

skakanka piłka sweter spódnica lusterko spinka
gumka szczotka grzebień plaster pączki ciastka

BASIA	ZOSIA
skakanka, spódnica, spinka, gumka, grzebień, pączki	sweter, piłka, lusterko, szczotka, plaster, ciastka

GŁOSKI DŹWIĘCZNE I BEZDŹWIĘCZNE

W niektórych wyrazach zapisujemy głoski dźwięczne, mimo że wymawiamy je bezdźwięcznie np. chleb – wymawiamy na końcu p.

1. Uzupełnij wyrazy odpowiednimi literami: ***w***, ***rz***, ***f***, ***d***, ***t***, ***k***, ***ł***.

p*rz*ygoda	mło*t*ek	obia*d*
*w*stawać	klejno*t*	strą*k*
pu*f*a	t*w*arz	stó*t*
zawó*d*	mło*d*szy	zeszy*t*

2. Uzasadnij pisownię głosek dźwięcznych lub bezdźwięcznych, dopisując wyraz pokrewny, np. but – bucik, chleb – chlebek.

wada – *wady*	step – *stepie*
wata – *wacie*	grab – *graby*
widz – *widza*	staw – *stawie*
gryźć – *gryzie*	obraz – *obrazy*
wieźć – *wiezie*	kot – *kota*

3. Podkreśl wyrazy, w których niektóre głoski dźwięczne w wymowie tracą swą dźwięczność.

- Obraz, który wisi na ścianie, przedstawia rząd drzew. Pod jednym z nich rośnie grzyb, a na innym siedzi gołąb.
- Na sznurku wisi bluzka. Jej róż widoczny jest z daleka. Przed nim stoi dziewczynka z gąbką w ręce i chce umyć ubłocony łebek swojego psa. Psiak szczerzy bielutki ząb.

GŁOSKI MIĘKKIE I TWARDE

Jak już wiesz, głoski dzielimy na samogłoski i spółgłoski.

Spółgłoski dodatkowo dzielą się na **miękkie** (ć, ś, ń, ź, dź – miękkość oznacza kreseczka; ci, si, ni, zi, dzi – miękkość oznacza litera „i") i **twarde**.

W przypadku innych spółgłosek niż c, s, n, z, dz stojąca za nimi litera „i" oznacza **zmiękczenie**, jak np. w wyrazach pies (p'-i-e-s) czy kwiat (k-w'-i-a-t). „I" słyszymy tu jako osobny dźwięk (głoskę), ale nie tworzy ono sylaby, bo stoi za nim samogłoska. Kiedy po zmiękczającym „i" pojawi się spółgłoska, będzie ono tworzyło również sylabę, jak np. w wyrazach rękawiczka czy długopis.

1. Otocz kółkiem litery oznaczające głoski miękkie lub zmiękczone, np. film.

ziarno pasikonik leń siano kiełki wiedza pianino
kiełbasa słoń końcówka pomarańcza pamiętnik

2. Wpisz odpowiednie głoski miękkie lub zmiękczone.

Ame li a postanowiła pójść na kurs tań ca. Długo szukała odpowiedniego miejsca. W koń cu podjęła decyzję. Nie mogła się doczekać pierwszych zajęć. Okazało się, że nie mogła lepiej trafić.

3. Do głosek miękkich i zmiękczonych dopisz twarde, które utworzą z nimi wyrazy.

- ki ełbasa
- pi eni ądze
- ka mi e ni ca
- ba ni cja
- p ni ak
- zako ń cze ni e

kiełbasa, banicja, pieniądze, pniak, kamienica, zakończenie

4. Policz głoski miękkie i zmiękczone.

- wiśnie (...3...)
- kamienie (...2...)
- pamiętnik (...2...)
- buciki (...2...)
- przeziębienie (...3...)
- struś (...1...)

KIEDY „I", A KIEDY „J" – PISOWNIA „I" i „J" PO SPÓŁGŁOSKACH I SAMOGŁOSKACH

J piszemy po spółgłoskach **c**, **s**, **z**, jeśli wymawiamy **cj**, **sj**, **zj**, np. pasja
Mimo że po innych spółgłoskach słyszymy **j**, zazwyczaj piszemy **i**, np. Dania.

Po samogłoskach zawsze piszemy **i**.
J występuje wyłącznie po spółgłoskach.

1. Rozwiąż krzyżówkę. Poniżej wpisz otrzymane hasło.

1. Może być zygzakowata.
2. Straż przyboczna monarchy.
3. Na przykład honorowa lub klub sportowy.
4. Tworzona przez liryka.
5. Wytwarzany przez pszczoły.

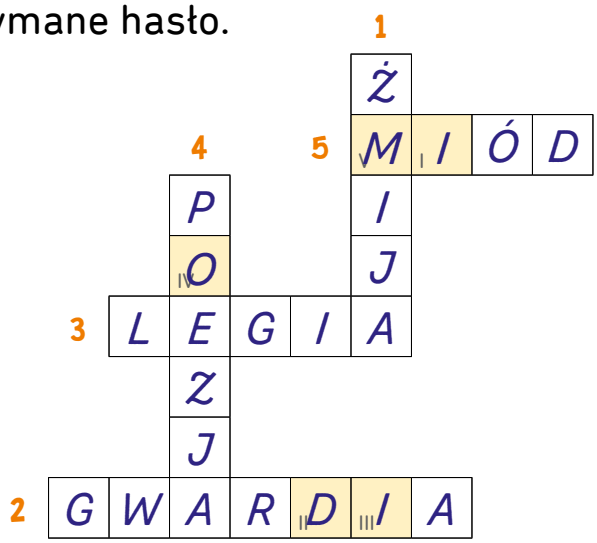

I D I O M to rodzaj związku frazeologicznego, czyli charakterystyczne dla jakiegoś języka stałe połączenie wyrazów, którego znaczenie można poznać tylko łącznie, poszczególne wyrazy nie składają się na sens idiomu np. Chodzić na rzęsach.

2. Podaj formę dopełniacza liczby pojedynczej poniższych wyrazów.

nadzieja – *nadziei*
awaria – *awarii*
pasja – *pasji*
biologia – *biologii*
komisja – *komisji*
historia – *historii*
koalicja – *koalicji*
racja – *racji*
lekcja – *lekcji*
awersja – *awersji*

NA CO POŁOŻYĆ AKCENT? – AKCENT WYRAZOWY

Akcent wyrazowy to silniejsze wymówienie sylaby w wyrazie.

W języku polskim najczęściej akcentujemy **drugą sylabę od końca**.

W niektórych wyrazach akcent pada na **trzecią sylabę od końca**.

Są to:

- wyrazy pochodzenia obcego zakończone na -yka, -ika,
  np. **fi**-zy-ka, **mu**-zy-ka, re-**pu**-bli-ka
- czasowniki w pierwszej i drugiej osobie liczby mnogiej w czasie przeszłym,
  np. pi-**sa**-li-śmy, ro-**bi**-li-ście
- czasowniki w liczbie pojedynczej i trzeciej osobie liczby mnogiej w trybie przypuszczającym, np. **po**-szedł-bym, na-pi-**sa**-li-by

Na **czwartą sylabę od końca** akcentujemy czasowniki w pierwszej i drugiej osobie liczby mnogiej trybu przypuszczającego,
np. na-pi-**sa**-li-byś-my, czy-**ta**-li-byś-my.

Czas przeszły

osoba	liczba pojedyncza	liczba mnoga
	sylaba akcentowana od końca	
1.	2	3
2.	2	3
3.	3	2

Tryb przypuszczający

osoba	liczba pojedyncza	liczba mnoga
	sylaba akcentowana od końca	
1.	3	4
2.	3	4
3.	3	3

1. Dopasuj wyrazy do schematów. Na kolorowo zaznaczona została sylaba akcentowana.

skakanka	ska kan ka
pojechalibyście	po je cha li byś cie
zaśpiewali	za śpie wa li
muzyka	mu zy ka

2. Podkreśl sylaby akcentowane.

Kiedy planowaliśmy kolejny wyjazd w góry, przyszło mi coś do głowy. Rozmawialiśmy kiedyś, że chętnie zwiedzilibyśmy Jaskinię Mroźną. Dlatego wybór padł na Tatry. Niektórzy pomyśleliby, że to żadne atrakcje, ale my lubimy się wspinać i docierać w nowe miejsca. W drodze chętnie słuchamy muzyki i podziwiamy piękne widoki.

3. Dopasuj wyrazy do definicji, podkreśl w nich sylaby akcentowane.

kinetyka mechatronika robotyka polemika

mechatronika – dziedzina nauki opierająca się na dodawaniu elementów elektronicznych do mechanizmów.

robotyka – kierunek badań, który łączy inżynierię mechaniczną, elektronikę, automatykę i informatykę w celu tworzenia robotów.

polemika – dyskusja na istotne tematy odbywająca się publicznie.

kinetyka – dział dynamiki, który zajmuje się badaniem ruchu ciał fizycznych.

ZMYŚLONE HISTORIE Z ZIARNKIEM PRAWDY – LEGENDY

Legendy to opowieści o ludziach, miejscach i dawnych czasach, bliżej nieokreślonych. Opisują wydarzenia historyczne, jednak mogą one nie być zgodne z faktami, gdyż pojawiają się w nich elementy fantastyczne. Zanim zostały utrwalone na piśmie, były przekazywane w tradycji ustnej.

1. Dopasuj postaci i rekwizyty do tytułu legendy.

O smoku wawelskim *Bazyliszek* *O Lechu i białym orle*
O Piaście Kołodzieju *Złota kaczka*

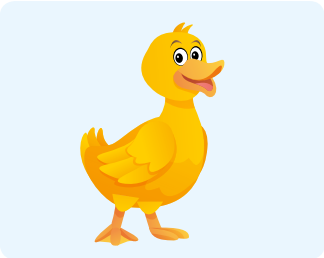

Złota kaczka

O Lechu i białym orle

Złota kaczka

Bazyliszek

O smoku wawelskim

Bazyliszek

O smoku wawelskim

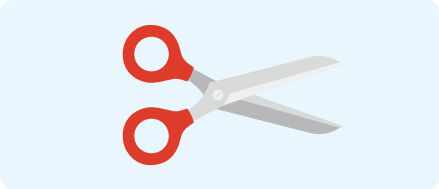

O Piaście Kołodzieju

O Lechu i białym orle

1. Jakie państwo stworzył każdy z braci z legendy *O Lechu, Czechu i Rusie*? Ułóż nazwy z rozsypanek literowych.

Lech – Polska

Czech – Czechy

Rus – Ruś

Ś R U

L K P A O S

Z E H C Y C

Jak to było?
Lech, Czech i Rus wraz ze swoimi plemionami mieszkali w jednej dolinie, ale z powodu zagrożenia głodem postanowili szukać nowych siedzib. Bracia obiecali sobie, że ich plemiona zawsze będzie łączyć przyjaźń. Jako pierwszy miejsce znalazł Czech – osiadł na żyznych łąkach między gęstymi lasami. Później Rus wybrał dla swojego ludu rozległe łąki. Dla Lecha sygnałem do osiedlenia się na pewnej polanie stał się biały orzeł siedzący w gnieździe między gałęziami dębu, który na widok ludzi rozpostarł swoje piękne skrzydła. Tam powstało Gniezno.

2. Spośród podanych cech wybierz te, które charakteryzują legendę.

- ○ Bohaterami mogą być bogowie.
- ✓ Akcja toczy się w odległej przeszłości.
- ✓ Jest związana z miejscami historycznymi.
- ○ Występujące w niej postacie są wyłącznie fikcyjne.
- ○ Zawiera motyw wędrowny.
- ✓ Zawiera elementy fantastyczne.
- ○ Nieokreślone miejsce wydarzeń.

1. Z jakim miastem związana jest dana legenda? Połącz.

Złota kaczka | *O smoku wawelskim* | *Bazyliszek*

Kraków

Warszawa

Podpowiedź
W każdej z wymienionych legend są wspomniane nazwy prawdziwych miejsc. Szewczyk Lutek szukał Złotej Kaczki w okolicach ulicy Tamka. Bazyliszek mieszkał w piwnicy domu przy ulicy Krzywe Koło, a smok wawelski, jak sama nazwa wskazuje, osiedlił się w Smoczej Jamie u podnóża wzgórza wawelskiego.

2. Znajdź w wykreślance imiona lub nazwy legendarnych postaci.

V	D	S	B	H	W	B	V	Z	R	G	B	A	H	X	U	Y	A	G
Q	R	M	V	S	K	U	B	A	Z	O	J	J	I	P	T	G	G	K
Z	Ł	O	T	A		K	A	C	Z	K	A	O	I	F	G	O	E	K
D	K	K	S	K	I	Y	Z	I	E	M	O	W	I	T	Z	H	H	J
B	B	R	I	J	K	P	Y	G	A	H	N	B	I	A	J	L	P	E
A	U	C	H	C	W	A	L	E	K	U	D	D	O	M	Y	P	Q	G
Z	V	W	R	Z	E	P	I	C	H	A	W	I	T	V	M	C	G	L
Y	L	T	X	P	I	A	S	T		K	O	Ł	O	D	Z	I	E	J
L	K	C	H	K	O	C	Z	E	C	H	E	K	K	R	T	A	H	B
I	I	U	D	P	B	L	E	C	H	W	C	W	W	L	G	E	H	D
S	T	W	F	Q	M	U	K	R	A	K	B	V	L	S	V	U	R	Y
Z	B	C	Z	W	Q	T	U	U	M	F	Y	F	G	P	P	T	Q	F
E	Q	P	D	A	K	E	T	S	P	R	I	H	P	Y	V	H	K	T
K	X	B	E	U	G	K	X	O	R	Z	E	Ł		B	I	A	Ł	Y

Smok, Skuba, złota kaczka, Ziemowit, Rzepicha, Piast Kołodziej, Czech, Lech, Rus, Lutek, Krak, Bazyliszek, orzeł biały

NA ODLEGŁYCH LĄDACH – „W PUSTYNI I W PUSZCZY", HENRYK SIENKIEWICZ

1. Przeczytaj streszczenie losów Stasia i Nel, a następnie ponumeruj kolejno miejsca, które odwiedzili.

Jak to było?

Staś Tarkowski i Nel Rawlison przebywali w afrykańskim mieście Port-Said. Ich ojcowie, inżynierowie nadzorujący budowę kanału, wyjechali do Kairu, a po pewnym czasie mieli spotkać się z dziećmi w Medinet. Stasiowi i Nel udało się tam dotrzeć bezpiecznie pociągiem. Po świętach Bożego Narodzenia, podczas których Nel otrzymała w prezencie psa, Sabę, rodziny znowu się rozłączyły. Staś i Nel w wyniku podstępu Chamisa zostali porwani przez Beduinów, w tym Idrysa i Gebhra, co nastąpiło na pustyni w okolicach stacji El-Fajum. Mahdi, prorok, który zlecił porwanie, chciał wymienić ich na swoich krewnych, którzy zostali zatrzymani. Karawana przemieszczała się na wielbłądach. Porywacze udali się w podróż do Chartumu, po drodze spotkała ich burza piaskowa. Po dotarciu na miejsce, przeprawili się łodziami do Omdurmanu, gdzie miała miejsce audiencja u Mahdiego. Staś odmówił przyjęcia wiary muzułmańskiej. Beduini otrzymali nagrodę, ale nie tak dużą jak się spodziewali.
W dalszej drodze, do Faszody, skąpili więc jedzenia Stasiowi i Nel. Na miejscu Nel otrzymała niewolnicę o imieniu Mea. Karawana ruszyła dalej śladami zdrajcy Smaina, który przyłączył się do Mahdiego, ale od pewnego momentu nie było łatwo trafiać na jego ślady. Rozpoczęło się błądzenie po pustyni. Pewnego dnia młodego niewolnika Kalego zaatakował lew. Staś zabił zwierzę i podjął bardzo trudną decyzję – wystrzałami ze sztucera (karabinu myśliwskiego) zabił porywaczy. Znajdowali się wówczas w odległych okolicach Faszody. Byli wolni, ale zdani tylko na siebie. Po drodze stracili kilka koni, ale zyskali Kinga, uratowanego słonia, który szczególną więź nawiązał z Nel. Przygotowali tymczasowe schronienie we wnętrzu baobabu, który nazwali „Krakowem". Nel zachorowała na febrę, a zapasy chininy szybko się skończyły. Kali dostrzegł jednak smugę dymu. Staś udał się w tamtym kierunku i trafił na obozowisko Henryka Lindego, umierającego podróżnika, który podarował chłopcu leki i zapasy. Po śmierci Lindego jego nazwiskiem nazwali górę, na której zmarł. Mała karawana wyruszyła w drogę, odwiedzając po drodze wioski tubylców. Dotarła do wioski plemienia Wa-hima, gdzie królem był ojciec Kalego. Plemię było w stanie wojny z innym ludem. W czasie starcia zginął król, a Kali został jego następcą. Dzieci wraz z przedstawicielami obu plemion wyruszyły w dalszą drogę po Wielkiej Równinie, gdzie z powodu upałów i braku wody groziła im śmierć. W okolicach Mombasy dziwne zachowanie Saby zachęciło Stasia do wypuszczenia w niebo racy. Kiedy zobaczył odpowiedź, wiedział, że nadciąga pomoc. Byli to kapitan Glen i doktor Clary, których dzieci poznały w pociągu. Byli uratowani.

3 El-Fajum	10 Mombasa	2 Medinet	8 kraj plemienia Wa-hima
9 Wielka Równina	1 Port-Said	7 Góra Lindego	
4 Chartum	6 Faszoda	5 Omdurman	

1. Kim byli dla siebie Staś i Nel w czasie porwania?

a) bratem i siostrą
b) kuzynostwem
c) przyjaciółmi

Jak to było?
Staś i Nel spotkali się ponownie po wielu latach. Zostali parą, wzięli ślub, a po śmierci pana Rawlisona wyruszyli w podróż po Afryce, śladami dawnej wędrówki. Później osiedlili się w Polsce.

2. Wybierz obrazki, które kojarzą się z powieścią – wyjaśnij ten związek.

Ciekawostka
Staś i Nel, kiedy przemieszczali się wraz z porywaczami po pustyni, obserwowali miraż, zwany fatamorganą, który polega na przeniesieniu przez cząsteczki powietrza obrazu odległego miasta lub oazy. Wydawało im się, że widzą ogrody i minarety Medinetu.

słoń – King - słoń, którego uratowały dzieci

palma -oaza

pies – Saba, pies otrzymany w prezencie przez Nel

broń – sztucer Stasia, którym zabił porywaczy

baobab – „Kraków" – wnętrze baobabu schronieniem dzieci

pociąg - Staś i Nel podróżowali pociągiem do Medinet.

1. Jacy byli bohaterowie powieści? Dopisz cechy.

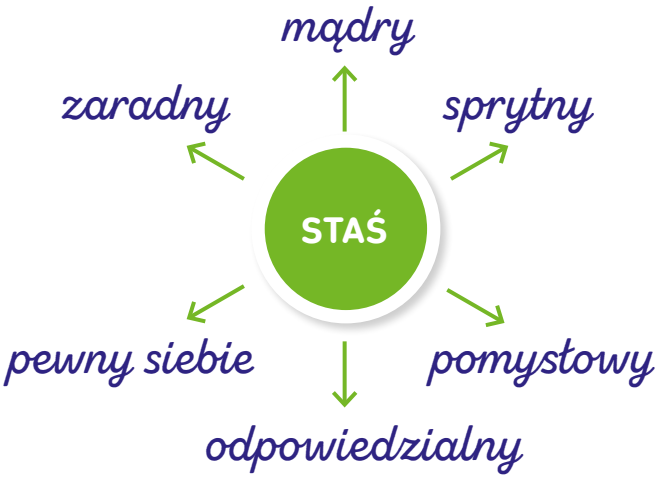

2. Jakimi środkami lokomocji poruszały się dzieci podczas swojej podróży?

- pociąg
- konie
- wielbłądy

3. Pokoloruj postacie pozytywne na niebiesko, a postacie negatywne na czerwono.

Staś Tarkowski	Chamis	Nel Rawlison
Kapitan Glen	Idrys	Mea
Kali	Smain	Henryk Linde
Gebhr	Mahdi	Doktor Clary

MAŁE PRZYJEMNOŚCI – „KATARYNKA", BOLESŁAW PRUS

1. Przeczytaj krótkie streszczenie noweli i napisz, z czym kojarzą Ci się poniższe ilustracje. Co symbolizują w utworze?

Jak to było?
Narrator swoją opowieść zaczyna od przedstawienia postaci pana Tomasza – byłego mecenasa, bogatego człowieka, wielbiciela i znawcy sztuki. Miał on jedną słabość, nienawidził katarynek, których dźwięki były tak samo powtarzalne, jak jego tryb życia. Mieszkał w kamienicy, do której jednego dnia wprowadziły się dwie kobiety z dziewczynką. Pan Tomasz był zdziwiony jej zachowaniem – całymi dniami siedziała sama przy oknie. Kiedy zauważył, że dziecko patrzy prosto w słońce, zrozumiał, że jest niewidome. Mimo zakazu pana Tomasza, na podwórko kamienicy pewnego dnia wszedł kataryniarz, którego występ rozweselił dziewczynkę. Od tej chwili pan Tomasz zmienił swoje podejście do kataryniarzy, zaczął płacić stróżowi za ich wpuszczanie na podwórko i postanowił zatroszczyć się o zdrowie małej sąsiadki – miał przecież możliwości finansowe.

Majątek zgromadzony przez pana Tomasza.

Słońce, w które patrzyła dziewczynka.

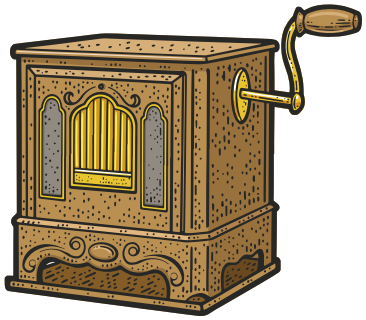

Katarynka, której dźwięki sprawiały radość dziewczynce.

1. Zredaguj plan wydarzeń utworu, porządkując podane punkty.

4 Przybycie kataryniarza.

1 Uporządkowane życie pana Tomasza.

7 Udzielenie pomocy dziecku.

2 Wprowadzenie się do kamienicy dwóch kobiet z dzieckiem.

6 Zaskakująca rozmowa pana Tomasza ze stróżem.

3 Zauważenie kalectwa dziecka.

5 Reakcja dziewczynki na dźwięki muzyki.

2. Napisz ocenę jednej z głównych postaci występującej w *Katarynce*.

Pan Tomasz był człowiekiem nieco starszym, ceniącym spokój, dlatego przeszkadzały mu fałszywe dźwięki katarynki. Posiadał pewien majątek, dzięki temu mógł opłacić stróża, który pilnowałby wejścia na podwórze i nie wpuszczał na nie kataryniarzy. Mogło się wydawać, że jest samolubny, jednak okazało się, że umie okazać nie tylko współczucie, ale jest człowiekiem gotowym poświęcić własny komfort dla dobra innych osób. Widząc, że muzyka katarynki sprawia przyjemność niewidomej dziewczynce, nie tylko kazał sprowadzać na podwórze kataryniarza, ale też pomógł w zorganizowaniu leczenia młodej sąsiadki.

3. Jakim gatunkiem literackim jest *Katarynka*? Podaj jego cechy.

Gatunek literacki: nowela

Cechy: utwór jednowątkowy napisany prozą, niewielu bohaterów, prosta fabuła, brak szczegółowych opisów i charakterystyk

O, BOGOWIE! – MITOLOGIA GRECKA

Mity to dawne opowieści będące elementem wierzeń danej społeczności. Przedstawiają dzieje bogów, herosów, wielkich bohaterów, ale też zwykłych ludzi. Mogą zawierać elementy historyczne, fikcyjne oraz fantastyczne. Były przekazywane od pokoleń w tradycji ustnej, dlatego może istnieć wiele wersji tego samego mitu.

Mitologią nazywamy zbiór mitów danej społeczności czy narodu.

MIT O POWSTANIU ŚWIATA

1. Uzupełnij drzewo genealogiczne pierwszych bogów.

Zeus Posejdon Demeter Hera
Hestia Reja Kronos Hades

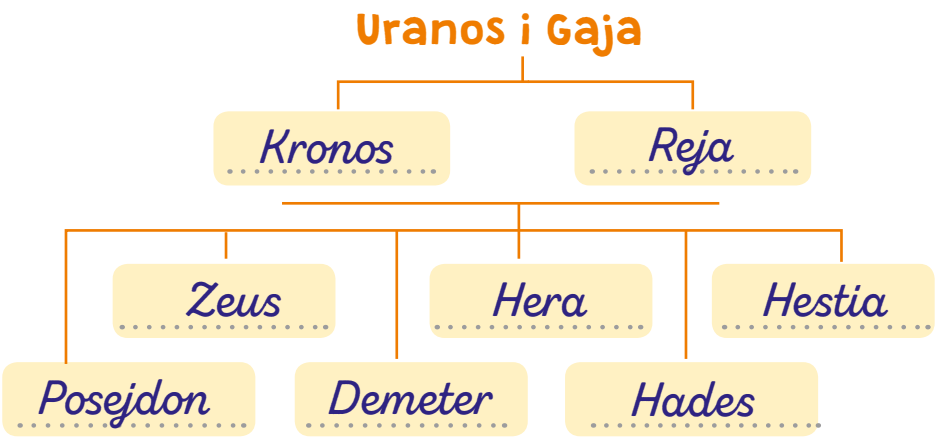

2. Uporządkuj kolejne etapy stwarzania świata.

3 Spisek Gai i Kronosa.
5 Połykanie przez Kronosa nowonarodzonych dzieci.
2 Strącenie cyklopów i sturękich do Tartaru.
7 Przejęcie władzy przez Zeusa.
6 Sposób Rei na ocalenie potomstwa.
4 Przejęcie władzy przez Kronosa i Reję.
1 Wyłonienie się z Chaosu Uranosa i Gai.

Jak to było?
Z Chaosu wyłonili się Uranos i Gaja, czyli Niebo i Ziemia. Ich dziećmi byli tytani, sturęcy i cyklopowie. Niezadowolony z potomstwa Uranos strącił sturękich i cyklopów do Tartaru. Gaja nie pogodziła się z losem dzieci, więc zbuntowała tytanów przeciwko ojcu. Władzę przejął ponury Kronos i jego małżonka Reja. Obawiał się, że tak jak on kiedyś odebrał władzę ojcu, tak i jemu zostanie odebrana, więc połykał wszystkie swoje dzieci. Reja, chcąc ratować kolejnego syna, podała mężowi kamień, zamiast małego Zeusa. Chłopiec dorósł, we współpracy z matką oswobodził swoje rodzeństwo i przejął władzę.

MIT O SYZYFIE

1. Jakiej winy dopuścił się Syzyf?

Syzyf dopuścił się dwóch przewinień. Na początku zdradzał sekrety bogów, które poznał podczas wizyt na Olimpie. Następnie – skazany na śmierć – poinstruował żonę, aby nie wkładała mu podczas pochówku obola do ust, później uwięził bożka Tanatosa, przez co ludzie przestali umierać.

Jak to było?
Syzyf władał pięknym i bogatym Koryntem i często bywał na ucztach na Olimpie, pozwalano mu nawet kosztować nektaru i ambrozji. Miał jednak jedną wadę – był plotkarzem i rozgłaszał wszystko, czego się dowiedział. Kiedy w taki sposób na jaw wyszła poważna tajemnica bogów Zeus zesłał Tanatosa – bożka śmierci, aby sprowadził Syzyfa do Tartaru. Przebiegły król uwięził go jednak, by żyć dalej. Ludzie przestali umierać, co rozzłościło Hadesa. Syzyf poinstruował jednak żonę, by przy pochówku nie dawała mu obola i nie namaszczała jego ciała. W zaświatach tak narzekał na złą żonę, że aż Hades pozwolił mu wrócić i zadbać o pochówek. Kiedy jednak Syzyf nie zamierzał wykonać zadania, w końcu Tanatos zabrał go do Tartaru, gdzie został skazany na wieczne wtaczanie pod górę wielkiego głazu, który tuż przed szczytem stacza się w dół.

2. Z czym kojarzą Ci się poniższe rysunki? Jaki mają związek z treścią mitu?

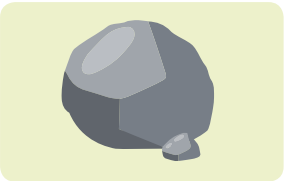

głaz wtaczany na górę

bożek Tanatos, który zabrał Syzyfa

obol, którego wkładano zmarłym do ust

kielich z nektarem, którym bogowie częstowali Syzyfa

3. Na postawie treści mitu opisz krótko, na czym polega „syzyfowa praca".

Syzyfowa praca polega na nieustannym wysiłku, który nie prowadzi do celu. To bezowocna, bezsensowna praca lub praca, która nie przynosi trwałych efektów. Tak jak wtaczanie głazu przez Syzyfa.

MIT O DEMETER I KORZE

1. W jaki sposób Grecy tłumaczyli zmianę pór roku?

Grecy tłumaczyli zmiany pór roku za pomocą mitu o Demeter i Korze. Demeter bardzo kochała swoją córkę. Pewnego dnia Kora trafiła do Hadesu. Czas, gdy córka przebywała w podziemiach oznaczał jesień i zimę na Ziemi – przyroda zamierała. Na część roku Hades zgadzał się oddawać Korę matce – wówczas przyroda odradzała się.

Jak to było?

Demeter była boginią urodzaju. Miała piękną córkę Korę-Persefonę, którą bardzo kochała. Dziewczyna bardzo lubiła kwiaty, jednak na polecenie matki trzymała się z daleka od narcyzów – kwiatów poświęconych bóstwom podziemi. Pewnego dnia skusił ją jednak taki piękny kwiat i zerwała go. W tym momencie z czeluści wynurzył się Hades i porwał ją, by uczynić z niej swoją żonę. Zrozpaczona Demeter szukała córki, a z powodu jej smutku natura zaczęła obumierać. Hades zlitował się i zgodził się wysyłać Korę na część każdego roku na Ziemię. Kiedy dziewczyna jest z matką, Demeter jest radosna i natura kwitnie i obradza. Kiedy Kora wraca do męża, Demeter znów popada w rozpacz, nadchodzi jesień i zima.

2. Spośród podanych uczuć wybierz te, które towarzyszyły Demeter na wiosnę i te, które odczuwała jesienią.

żal boleść tęsknota nadzieja
gniew radość rozpacz
szczęście ulga smutek spokój

WIOSNA	JESIEŃ
nadzieja	żal
radość	boleść
szczęście	tęsknota
ulga	gniew
spokój	rozpacz
	smutek

3. Znajdź w wykreślance imiona postaci mitologicznych.

S	Y	Z	Y	F	P	Y
G	K	N	D	Z	E	F
X	O	A	H	E	R	A
D	R	I	C	U	S	Q
H	A	D	E	S	E	K
F	V	E	R	U	F	T
R	R	M	B	X	O	R
O	H	E	E	F	N	U
J	P	T	R	R	A	K
F	V	E	R	H	D	Q
S	Q	R	B	R	X	J

Syzyf, Hera, Zeus, Kora, Hades, Demeter, Persefona

MIT O DEDALU I IKARZE

1. Znajdź drogę od startu do mety. Znalezione po drodze słowa to wynalazki, których autorem był Dedal.

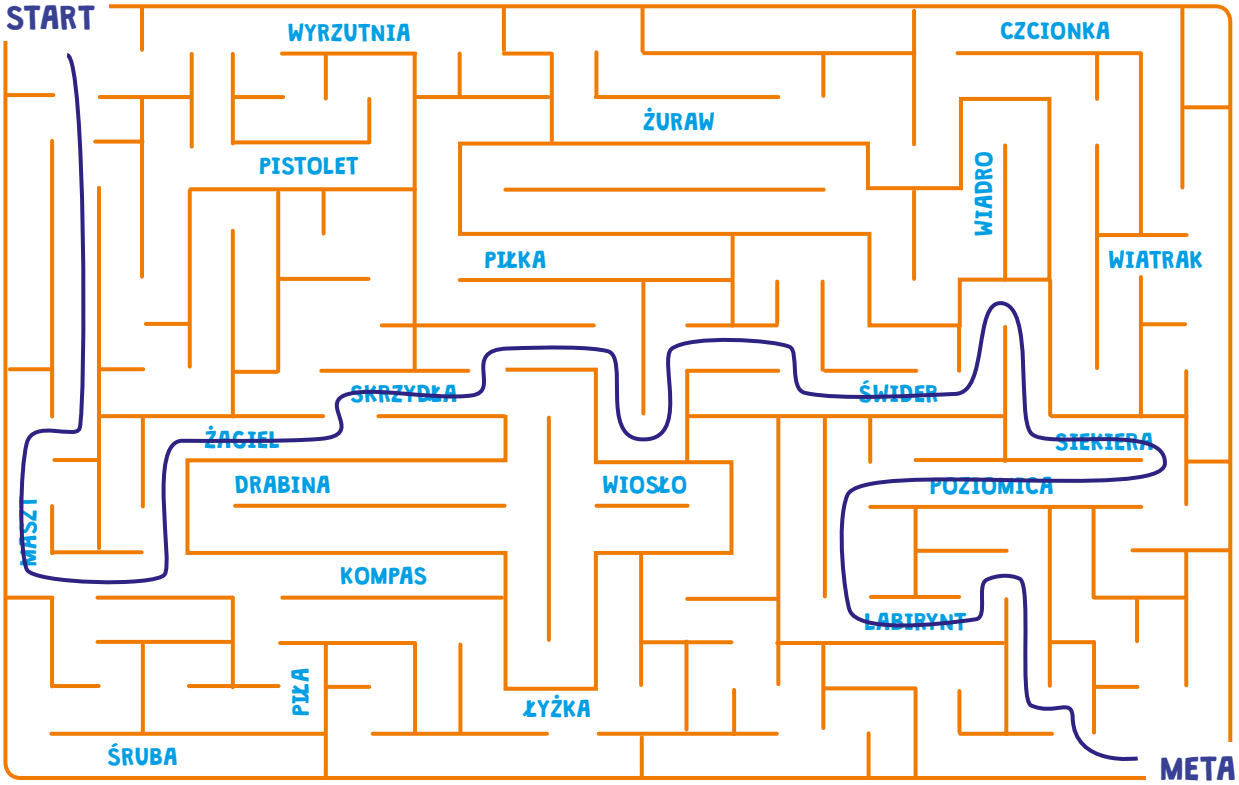

Jak to było?
Dedal był wybitnym wynalazcą. Mieszkał na Krecie i przyjaźnił się z królem Minosem, a co za tym idzie znał wiele królewskich sekretów. Władca nie pozwolił mu więc opuścić Krety, kiedy ten chciał wyjechać. Ikar, syn Dedala, również bardzo pragnął wolności. Dedal zbudował więc skrzydła, na których mieli odlecieć. Aby lot był bezpieczny należało jednak nie lecieć ani za wysoko (ciepło słońca topiło wosk), ani za nisko (skrzydła niszczyła wilgoć). Jednak młody i lekkomyślny Ikar nie posłuchał rad ojca, wzbił się zbyt wysoko i zginął w morskich otchłaniach.

2. Dlaczego Dedal był uwięziony na Krecie?

Dedal nie mógł opuścić Krety, ponieważ znał wiele tajemnic króla Minosa. Władca obawiał się, że jeśli ktoś pozna sekrety jego państwa, może ono znaleźć się w niebezpieczeństwie.

MIT O HERAKLESIE

1. Wykreśl co drugą literę, a dowiesz się, kim byli rodzice Heraklesa.

~~A~~D~~L~~R~~K~~W~~M~~R~~E~~O~~N~~W~~A ALKMENA

Piękna i cnotliwa żona króla Teb Amfitriona.

~~Z~~S~~E~~T~~U~~I~~S~~ ZEUS

Gromowładny władca Olimpu.

Jak to było?
Pewien bóg uwiódł śmiertelniczkę, przemieniając się w jej męża. Kiedy urodziła mu dziecko, przystawiał je do piersi Hery, aby jej mleko dało mu nieśmiertelność. Hera jednak zauważyła, co się dzieje, odtrąciła dziecko, którym był Herakles i od tego czasu szczerze go nienawidziła.

2. Rozwiąż krzyżówkę. W razie wątpliwości posłuż się podpowiedzią.

1. Imię królowej Amazonek.
2. Lew ...
3. Schwytany przez Heraklesa byk.
4. Właściciel klaczy.
5. Żelazne ptaki, które przepędził Herakles.

Hasło:

H E R O S

– potomek boga i człowieka.

Hippolita, nemejski, kreteński, stymfalijskie, Diomedes

3. Dlaczego Herakles musiał wykonać dwanaście prac?

a) ukradł bogom ogień
b) zerwał zakazany kwiat
c) zamordował swoją żonę i dzieci

Jak to było?
Kiedy Herkules zrozumiał, co uczynił, udał się do wyroczni delfickiej po poradę. Ta nakazała mu iść na służbę do króla Myken, Eurysteusa. Na jego rozkaz heros miał wykonać 12 prac. Władca obawiał się silnego niewolnika i wysyłał na najbardziej niebezpieczne wyprawy, licząc, że Herkules zginie.

MIT O PROMETEUSZU

1. Z jakim zdarzeniem wiążą się te przedmioty?

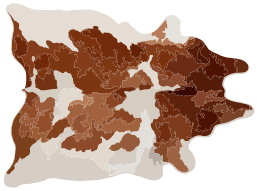

Za namową Prometeusza ludzie poprosili Zeusa, aby wybrał, jaką część wołu mają przekazywać bogom. Zeus wybrał kości przykryte tłuszczem, ponieważ spodziewał się, że pod spodem jest mięso.

2. Co wyjaśnia mit o Prometeuszu?

Mit o Prometeuszu wyjaśnia, skąd wziął się człowiek i jak wszedł w posiadanie ognia.

3. Napisz krótki wywiad z wybranym bogiem.

– Dzień dobry, Zeusie.
– Witam cię serdecznie.
– Co czułeś, gdy zorientowałeś się, że zostałeś oszukany?
– Byłem wściekły i natychmiast postanowiłem, że się zemszczę.
– Czy kara Prometeusza nie była zbyt surowa?
– Nie, każdy powinien wiedzieć, że ze mną nie warto zadzierać.
– Dziękuję za rozmowę.
– Ja również bardzo dziękuję.

Jak to było?
Prometeusz ulepił człowieka z gliny zmieszanej ze łzami i tchnął w niego duszę z ognia niebieskiego. Człowiek był jednak słaby, nagi, nie umiał się bronić przed dzikimi zwierzętami. Wyglądem przypominał bogów, ale nie miał ich siły. Prometeusz, pragnąc pomóc ludziom, obdarzył ich ogniem, by mogli się ogrzać, gotować potrawy i bronić się przed zwierzętami. Pozwolił sobie nawet na oszukanie bogów przy składaniu ofiar. W konsekwencji ludzie zjadali mięso ofiarnego zwierzęcia, a bogom składali w darze tłuszcz i kości.

NIE WSZYSTKO DOBRZE SIĘ KOŃCZY – „CHŁOPCY Z PLACU BRONI", FERENC MOLNÁR

1. W jakim kraju toczy się akcja powieści? Co jest jego stolicą? Pokoloruj flagę.

kraj: Węgry

stolica: Budapeszt

flaga:

O autorze

Ferenc Molnár (1878–1952) – węgierski pisarz, dziennikarz i dramaturg. Urodził się w Budapeszcie, obecnej stolicy Węgier. Jeden z najbardziej rozpoznawalnych przedstawicieli literatury światowej I połowy XX wieku. Pisał artykuły do budapesztańskiej prasy, publikował opowiadania, a jego sztuki odnosiły ogromne sukcesy na deskach teatrów. Pracował jako korespondent wojenny. Za swoją twórczość otrzymał liczne wyróżnienia i nagrody, a powieść dla dzieci *Chłopcy z Placu Broni* do dziś jest światowym bestsellerem.

2. Podpisz schemat placu przy ulicy Pawła, wybierając określenia z ramki.

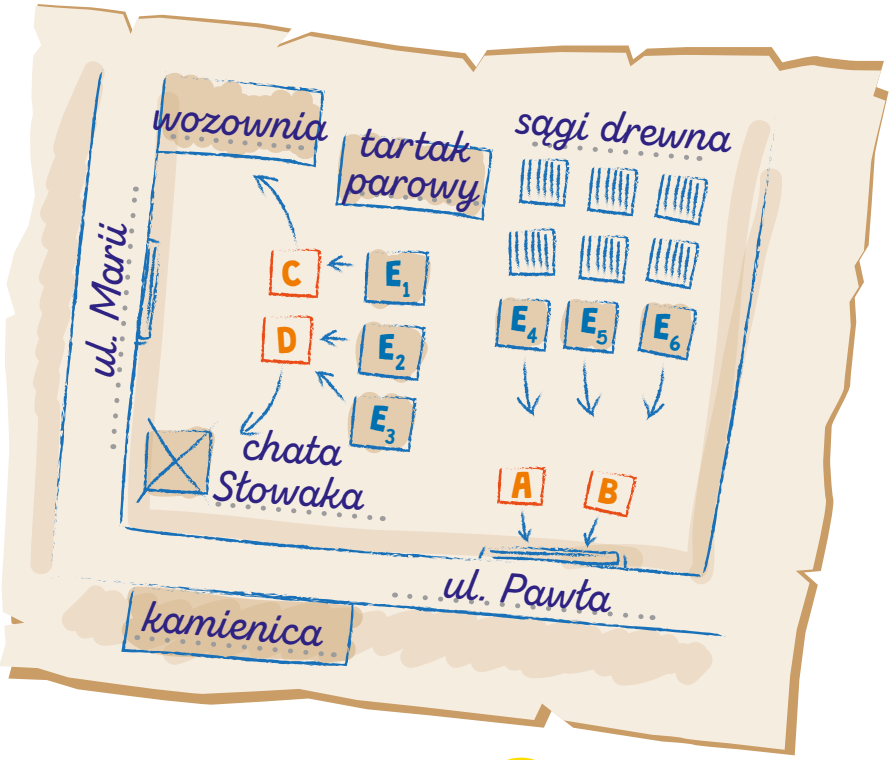

kamienica
ul. Pawła
sągi drewna
ul. Marii
chata Słowaka
wozownia
tartak parowy

1. Znajdź w wykreślance wszystkie nazwiska chłopców i zapisz je w odpowiednim miejscu.

W	A	T	O	W	E	I	S	Z	F	Z	S	O	K	F
L	E	S	Z	I	K	S	C	B	A	R	A	B	Á	S
B	S	Z	E	B	E	N	I	C	S	K	C	A	X	M
C	G	A	B	N	E	M	E	C	S	E	K	F	T	A
A	O	T	K	Z	O	C	S	A	G	C	S	E	L	E
B	O	K	A	W	E	N	D	A	U	E	R	M	G	O
X	S	F	O	B	X	C	S	Ó	N	A	K	O	S	M
O	G	E	R	É	B	G	A	T	B	K	S	O	Z	B
Z	A	C	R	I	C	H	T	E	R	S	A	G	A	S
Á	T	S	Ę	P	Á	S	Z	T	O	R	O	W	I	E
F	K	O	L	N	A	Y	L	A	S	Z	P	O	K	X

Nemecsek, Boka, Csele, Weisz, Geréb, Barabás, Csónakos, Richter, Kolnay, Leszik; Áts Pásztorowie, Szebenics, Wendauer

Jak to było?
Chłopcy z ulicy Pawła, zgrana grupa przyjaciół pod wodzą Boki, musieli zmierzyć się z Czerwonymi Koszulami chcącymi odebrać im ukochane miejsce do zabawy – plac przy ulicy Pawła. Doszło do bitwy, podczas której niezwykłym męstwem wykazał się Nemescek. Chłopiec mimo choroby i zakazu matki pojawił się na placu i ostatkiem sił pokonał Feriego Átsa, dowódcę Czerwonych Koszul.

CHŁOPCY Z ULICY PAWŁA	CZERWONE KOSZULE
Nemecsek, Boka, Csele, Weisz, Geréb, Barabás, Csónakos, Richter, Kolnay, Leszik	*Áts, Pásztorowie, Szebenics, Wendauer*

Chłopcy z ulicy Pawła: Nemecsek, Boka, Csele, Weisz, Geréb, Barabás, Csónakos, Richter, Kolnay, Leszik; Czerwone Koszule: Áts, Pásztorowie, Szebenics, Wendauer

2. Jakie wartości cenili bohaterowie powieści?

Chłopcy z ulicy Pawła cenili przede wszystkim przyjaźń i wierność grupie, do której należeli. Chłopcy z Czerwonych Koszul byli gotowi osiągnąć cel wszelkimi możliwymi środkami.

KU PAMIĘCI – „W PAMIĘTNIKU ZOFII BOBRÓWNY", JULIUSZ SŁOWACKI

1. Kto jest podmiotem lirycznym, a kto adresatem wiersza?

Podmiotem lirycznym jest prawdopodobnie sam poeta, który tęskni za ojczyzną.

Adresatką wiersza jest Zofia Bobrówna, jedna z córek Joanny Bobrowej, którą Słowacki poznał w Paryżu.

Przypomnij sobie!
Podmiot liryczny – osoba mówiąca w wierszu.
Adresat – osoba, do której podmiot kieruje swoją wypowiedź.

2. Podkreśl w drugiej zwrotce wszystkie epitety.

Przypomnij sobie!
Epitet – jest w wierszu określeniem rzeczownika. Najczęściej w tej roli występuje przymiotnik, ale może ją też pełnić imiesłów lub inny rzeczownik. Epitet występuje przede wszystkim w liryce.

Juliusz Słowacki
W pamiętniku Zofii Bobrówny

Niechaj mię Zośka o wiersze nie prosi,
Bo kiedy Zośka do ojczyzny wróci,
To każdy kwiatek powie wiersze Zosi,
Każda jej gwiazdka piosenkę zanuci.
Nim kwiat przekwitnie, nim gwiazdeczka zleci,
Słuchaj – bo to są najlepsi poeci.

Gwiazdy błękitne, kwiateczki czerwone
Będą ci całe poemata składać.
Ja bym to samo powiedział, co one,
Bo ja się od nich nauczyłem gadać;
Bo tam, gdzie Ikwy srebrne fale płyną,
Byłem ja niegdyś, jak Zośka, dzieciną.

Dzisiaj daleko pojechałem w gości
I dalej mię los nieszczęśliwy goni.
Przywieź mi, Zośko, od tych gwiazd światłości,
Przywieź mi, Zośko, z tamtych kwiatów woni,
Bo mi zaprawdę odmłodnieć potrzeba.
Wróć mi więc z kraju taką – jakby z nieba.

13 marca 1844. Paryż.

1. Do jakiego typu liryki należy utwór Juliusza Słowackiego, pośredniej czy bezpośredniej? Co o tym świadczy?

Utwór Juliusza Słowackiego należy do liryki bezpośredniej, ponieważ podmiot liryczny mówi wprost o swoich uczuciach, wyraża tęsknotę za ukochanym krajem.

Przypomnij sobie!
Liryka pośrednia – podmiot liryczny wyraża swoje uczucia poprzez opisy sytuacji, zdarzenia, nie wypowiada się wprost. Wyraża się w trzeciej osobie lub bezosobowo.
Liryka bezpośrednia – podmiot wyraża się w pierwszej osobie, wyznaje swoje uczucia, opisuje przeżycia.

2. Jakim środkiem poetyckim zaczyna się utwór?

a) onomatopeją, czyli wyrazem dźwiękonaśladowczym
b) apostrofą, czyli bezpośrednim zwrotem do adresata
c) porównaniem, czyli zestawieniem dwóch pojęć ze względu na ich podobieństwo
d) pytaniem retorycznym, czyli niewymagającym odpowiedzi, zmuszającym do refleksji

3. Za czym tęskni podmiot liryczny? Wybierz właściwe odpowiedzi i połącz kropki.

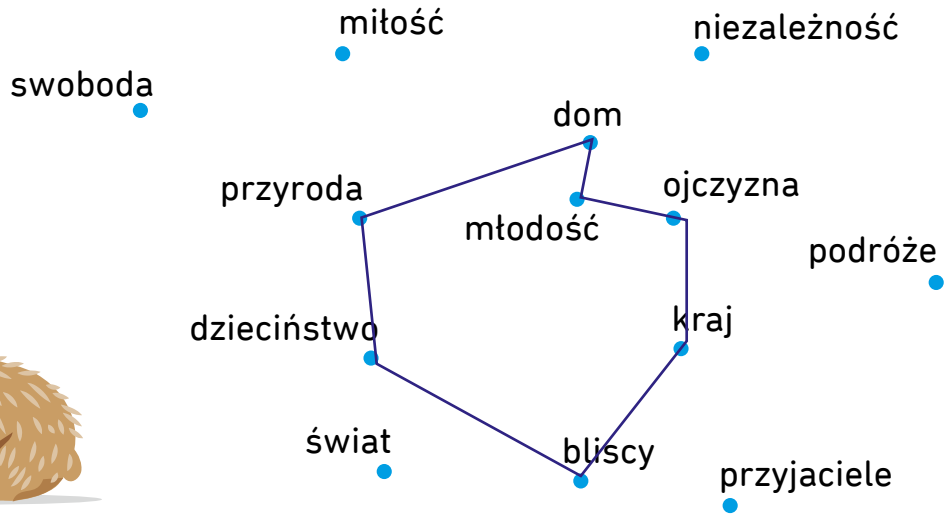

DO RZYMU NIE TAK DALEKO – „PANI TWARDOWSKA", ADAM MICKIEWICZ

1. Uzupełnij opis gatunku, do którego należy *Pani Twardowska* wyrazami z ramki. Pamiętaj o odmianie. Uwaga! Jedno ze słówek należy wpisać w dwóch lukach!

dramat romantyzm strofa nadprzyrodzony fabuła przyroda

To gatunek charakterystyczny dla epoki romantyzmu. Jest synkretyczny, co oznacza, że łączy w sobie cechy epiki, liryki oraz dramatu. Ma z reguły prostą fabułę i narratora, co łączy go z epiką. Często występują w niej zjawiska nadprzyrodzone i elementy ludowe oraz folklorystyczne. Ważną rolę odgrywa połączona z ludzkimi sprawami przyroda. Pojawiają się w niej dialogi, które zbliżają ją do dramatu. Z kolei podział na strofy, nastrojowość i częste podejmowanie tematu uczuć łączy ją z liryką.

Wiesz już, jaki to gatunek? Uzupełnij brakujące litery.

B	A	L	L	A	D	A

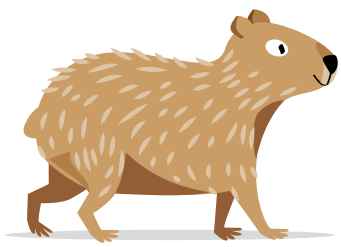

1. Jak nazywała się karczma, gdzie doszło do spotkania Twardowskiego z diabłem?

Karczma, w której pan Twardowski spotkał się z diabłem, nosiła nazwę Rzym.

Podpowiedź
Karczma nazywała się tak samo jak stolica Włoch.

2. Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz hasło. W razie wątpliwości posłuż się podpowiedzią.

1. Woda w Kościele.
2. ... Góra – tam Twardowski podpisał kontrakt z diabłem.
3. Nobile ...
4. Pani Twardowska dla pana Twardowskiego.
5. Zdobił je namalowany koń.
6. Krępak, czyli inaczej...
7. Miejsce spotkania z diabłem.
8. Jedno z imion diabła.

C Y R O G R A F
– pakt zawarty z diabłem.

święcona, Łysa, verbum, żona, godło, Karpaty, karczma, Mefistofil

3. Z rozsypanek wyrazowych ułóż określenia diabła użyte w balladzie.

ADIBKLI	EISB	EMSOFTEFILES
DIABLIK	*BIES*	*MEFISTOFELES*

ELBZEUBB	MESFIOFTIL
BELZEBUB	*MEFISTOFIL*

wersja rozwiązana

GREG WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

SPIS TREŚCI

Czasownik – powtórzenie wiadomości str. 1

Aspekt czasownika str. 2–3

Pisownia czasowników typu *wziąć*, *zacząć* str. 4–5

Tryby czasownika str. 6–8

Rodzaje czasownika str. 9–10

Związek czasownika z przysłówkiem str. 11–12

Związek rzeczownika z czasownikiem str. 13–14

Rzeczownik – powtórzenie wiadomości str. 15–16

Rzeczownik – podział str. 17–18

Tematy oboczne rzeczownika str. 19–20

Związek rzeczownika z przymiotnikiem str. 21–22

Odmiana przymiotnika str. 23–24

Pisownia wyrazów wielką i małą literą str. 25–26

Liczebniki główne, porządkowe i zbiorowe str. 27–28

Zdanie i równoważnik zdania str. 29–30

Rodzaje wypowiedzeń str. 31–32

Zdanie pojedyncze i złożone str. 33–34

Zdania złożone współrzędnie str. 35–36

Zdania złożone podrzędnie str. 37–39

Związki wyrazowe str. 40–41

Związek zgody str. 42–43

Związek rządu str. 44–45

Związek przynależności str. 46–47

Przydawka str. 48–49

Dopełnienie str. 50–51

Okoliczniki str. 52–53

Przecinek w zdaniu pojedynczym str. 54

Głoska i litera str. 55

Samogłoski i spółgłoski str. 56

Rodzaje głosek: str. 57

- ustne i nosowe str. 58
- dźwięczne i bezdźwięczne str. 59
- twarde i miękkie str. 60

Pisownia *i*, *j* po spółgłoskach str. 61

Akcent wyrazowy str. 62–63

Lektury:

- Legendy str. 64–66
- *W pustyni i w puszczy* str. 67–69
- *Katarynka* str. 70–71
- Mitologia str. 72–77
- *Chłopcy z Placu Broni* str. 78–79
- *W pamiętniku Zofii Bobrówny* str. 80–81
- *Pani Twardowska* str. 82–83

Najlepsze REPETYTORIA do szkoły podstawowej!

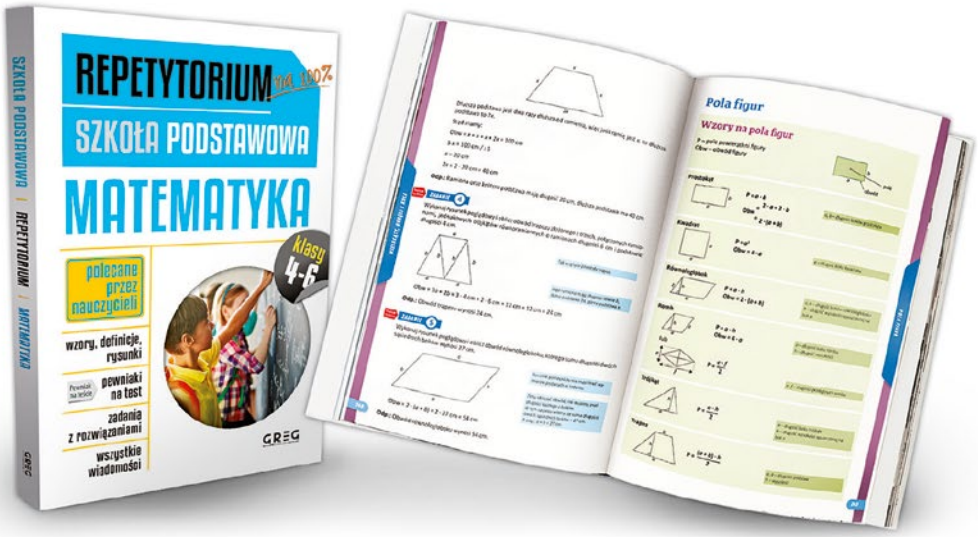

Inni wydawcy zgadują, czego trzeba się nauczyć –

pewniak na teście **my wiemy,**

o co zapytają nauczyciele!

- Najlepsza seria repetytoriów
- Polecana przez nauczycieli
- Wszystkie wymagane wiadomości
- Pewniaki na test!

zamów on-line: www.greg.pl

EGZAMIN na 100% ÓSMOKLASISTY REPETYTORIUM

GREG WYDAWNICTWO

Kompletny zestaw na egzamin ósmoklasisty!

Szybko i pewnie do celu!

pewniak na teście

Znamy pytania na test i mamy na nie odpowiedzi!